

Kadri Rüütel Reet Lill

EESTI KEELE TÖÖRAAMAT

7. klassile

II OSA

Minu nimi on

.....

Õpin

.....

2011



Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond



Eesti tuleviku heaks



Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine

Kadri Rüütel, Reet Lill

Eesti keele tööraamat 7. klassile. II osa

Tööraamat vastab põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppele.

Õppematerjali koostamist konsulteeris *Ana Kontor*

Materjali on katsetanud Tartu Kroonuaia Kooli õpetajad

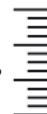
Kaja Pastarus ja Riina Kiting

Retsenseerinud *Riina Kiting, Piret Soodla*

Illustratsioonid: *kirjastus Studium*

Raamatu väljaandmist on toetanud Euroopa Sotsiaalfond ja Eesti riik programmi “Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine” kaudu.

Programmi viib ellu Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. **eksamikeskus**



Autoriõigus: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, 2011

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ettenähtud vastutuse.

ISBN 978-9949-487-22-6 (kogu teos)

ISBN 978-9949-487-13-4 (I osa)

ISBN 978-9949-487-14-1 (.pdf, online I osa)

ISBN 978-9949-487-15-8 (II osa)

ISBN 978-9949-487-16-5 (.pdf, online II osa)

ISBN 978-9949-487-17-2 (III osa)

ISBN 978-9949-487-18-9 (.pdf, online III osa)

Trükiettevalmistus: Kirjastus Studium

Riia 15 b, Tartu 51010

Tel 7343 735, www.studium.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

Lohkva, Luunja vald

Tartumaa 62207

NIMISÕNA

Nimisõna tunnused

135. Kirjuta ühise nimetuse alla sobivaid nimisõnu.

| Loomad | Linnud | Õppeained | Jalanõud | Peakatted |
|--------|--------|-----------|----------|-----------|
| | | | | |
| | | | | |
| | | | | |
| | | | | |

136. Loe. Leia ühine nimetus.

1. pliiats, vihik, tööraamat, joonlaud, sirkel –
2. leopard, tiiger, lõvi, panter, šaakal –
3. Eesti, Rootsi, Venemaa, Soome, Poola –
4. vardad, heegelnõel, tikkimisraam, niit –
5. karikakar, orashein, kaer, aeduba, nõges –
6. vikerkaar, tuisk, äike, idatuul, lörts –

Nimisõnad märgivad

inimesi, asju, olendeid, nähtusi, tegevusi ja seisundeid.

Näiteks: tüdruk, pliiats, koer, vihm, laulmine, rõõm

Nimisõnad vastavad küsimustele

kes?, mis?, kelle?, mille?, ...

137. Loe. Jooni nimisõnad. Rühmita tabelisse.

Hiir ja varblane otsustasid valida uue töö. Põllupidaja amet näis olevat kõige kohasem. Kui saabus kevad, haritigi põld üles ja seeme külvati mulda. Kaer kasvas tore. Saak otsustati jagada pooleks. Üks ivake jäi aga üle. Puhkes riid. Kohale kutsuti kohtumees karu. Laaneott otsustas: „Viimane kaeratera tuleb täpselt poolitada. Muu vili kuulub aga mulle vaevatasuna.“

Tark otsus lõpetas tüli otsekohe. Kui endised põlluharijad nüüd kokku saavad, meenutab värvuke ikka: „Vader, kas mäletad, kui hea kaerasaak meil oli?“ Hiireke vastu: „Mäletan, sõber, mäletan! Ja kui õiglane kohtunik oli mesikäpp!“

(Eesti rahvajutu ainetel)

| <i>Kes?</i> Olendite nimetused | | <i>Mis?</i> Esemete ja nähtuste nimetused | |
|--|------|---|------|
| <i>hiir</i> | | <i>töö</i> | |
| <i>varblane</i> | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | (13) | | (16) |

Nimi ja nimetus

Ka nimed on nimisõnad.

Nimed kirjutatakse alati **suure algustähega**.

Näiteks: Martin, Reelika, Pärnu, Inglismaa, Muki

138. Loe. Rühmita.

katuseaken, „Täheke”, õpetaja, kunstnik, Saaremaa, Andres, ketraja, tööraamat, Emajõgi, maasikamoos, Rebeka, „Pipi Pikksukk”, kondiiter, Tartu Ülikool, sanatoorium, „Postimees”

| Nimi | Nimetus |
|------|---------|
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |

Kontrolli: Kas said mõlemasse tulpa võrdselt sõnu?

139. Rühmita.

London, Saksamaa, Tallinna Linnavalitsus, Kaarsild, Vabaduse väljak, Vabaduse samm, Eesti Energia, Riigikohus, Ameerika Ühendriigid, Tartu Ülikooli Kliinikum, Pikk Hermann, Toomemägi, Egiptus, Eesti, Palamuse, Tallinna Teletorn, Eesti Pank, Itaalia, Paks Margareeta, Kavilda org

| Riigid | Asutused | Ehitised | Koanimed |
|--------|----------|----------|----------|
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |

Kontrolli: Igas tulbas peab olema võrdselt sõnu.

140. Rühmita antud sõnad nimedeks ja nimetusteks.

Jälgi õigekirja.

HELILOOJA, MUHUMAA, SÕNARAAMAT, PÕLVA, VIKERRADIO, LEEDU, "TARTU POSTIMEES", PEIPSI JÄRV, OSKAR LUTS, APRILL, KIIRTEE, ALEVIK, MATEMAATIKA, JÄRV, SOOMLANE, MARJU

| Nimi | Nimetus |
|------|---------|
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |

141. Asenda nimi nimetusega.

| | |
|----------------------|-------------------------|
| Miisu – <i>kass</i> | Kuutsemägi – |
| Anne & Stiil – | Aafrika – |
| Saturn – | Tartu Kaubamaja – |
| Jääaeg 2 – | Lotte – |
| Koit Toome – | Tehnikamaailm – |

142. Kirjuta nimetusele sobiv nimi.

| | |
|------------------|-------------------------|
| laulja – | jõgi – |
| perekond – | ajaleht – |
| küla – | tüdruk – |
| koer – | kauplus – |
| ansambel – | multikategelane – |

143. Loe. Jooni valesti kirjutatud sõnad.

Kirjuta laused õigesti.

1. Toomas ja margus käisid Teisipäeva õhtul kinos ekraan. (3)

.....

.....

2. Ilusate talveilmadega sõidab Perekond pruusapuu
kuutsemäele suusatama. (3)

.....

.....

3. Pärast Tsirkuse-etendust läksime hesburgerisse megaburgeri
einet sööma. (3)

.....

.....

4. Hakkasime sellest Sügisest sõbraga Tennise Trennis käima.
(3)

.....

.....

5. Kas kauppo teab, kuidas valgast Pealinna sõita? (3)

.....

.....

6. Täna sees „postimehes” kirjutatakse alles Trükikojast tulnud
uuest Lasteraamatust. (3)

.....

.....

.....

Nimisõna algvorm ja muitevormid

Sõna võib esineda
algvormis (*koer*) ja **muitevormis** (*koerast*).

Algvormis sõna on tavaliselt **ainsuses** ja **vastab küsimusele**
kes?, mis?, missugune?

Näiteks: *elevant, pinal, roheline*

Mõned sõnad esinevad ainult mitmuses: *püksid, käärid jne*

144. A Loe. Jooni lausetes korduv sõna.

1. Pille oli ammu unistanud päris oma koerast.
2. Vanemad kinkisid talle sünnipäevaks pisikese koera.
3. Tüdruk pani koerale nimeks Pitsu.
4. Nüüd käib Pille iga päev oma koeraga õues jalutamas.

B Kirjuta välja sõna *koer* kõik vormid. Jooni tüvi. Eralda lõpp.

koera/st,.....

Sõna algvorm ja tüvi annavad sõnale põhitähenduse.

Sõna tüvi võib erineda algvormist.

Tüvevormi moodustamisel on abiks skeem: (*selle*)

Näiteks: *koer* → *koera*

Ainsuse tüvevormis sõna vastab küsimusele

kelle?, mille?, missuguse?

Tüvele järgneb sõnalõpp, mis annab sõnale lisatähenduse.

Näiteks: koera/ga – jalutab (koos) oma koeraga

145. A Loe. Jooni järgmistes mõistatustes nimisõnad.

1. Vihma kardab, külma ei karda?
2. Päeval täis, öösel tühi?
3. Pole jalgu, pole käsi, aga hüppamast ei väsi?
4. Suvel jookseb, talvel magab, kevade saabudes jälle jookseb?

B Täida tabel.

| Nimisõna | Algvorm (<i>kes? mis?</i>) (see on ...) | Tüvevorm (selle ...) |
|-----------------|---|--------------------------------|
| <i>vihma</i> | <i>vihm</i> | <i>vihma</i> |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

Ainsuses koosneb sõnavorm tavaliselt kahest osast.

AINSUSE TÜVI

+

SÕNALÕPP

=

SÕNAVORM

kaktuse

+

-le

=

kaktusele

146. Loe. Esita sõna kohta küsimus.

Kirjuta antud sõna algvorm ja tüvevorm.

| Sõnavorm | Küsimus | Algvorm (see on ...) | Tüvevorm (selle ...) |
|-----------------|-----------------|--------------------------------|--------------------------------|
| kassile | <i>kellele?</i> | <i>kass</i> | <i>kassi</i> |
| õpilase | | | |
| mantlil | | | |
| vanaisalt | | | |
| lausesse | | | |
| sõbraga | | | |
| kohvril | | | |
| pudruks | | | |
| väravani | | | |
| tiigrit | | | |
| klounina | | | |
| eeslile | | | |

Mitmuses sõna koosneb tavaliselt kolmest osast.

KEDA?
MIDA? + **MITMUSE**
TUNNUS + **SÕNALÕPP** = **SÕNAVORM**

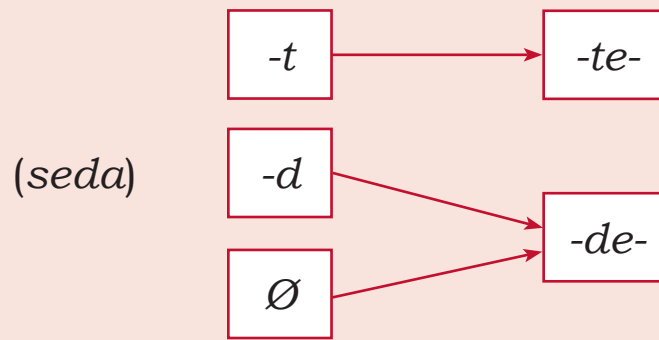
raamatu/t + -te- + -le = raamatute**le**
 papagoi/d + -de- + -ga = papagoide**ga**
 maja/- + -de- + -ni = majade**ni**

Lõpud **-t** ja **-d** ei kuulu mitmuse tüve juurde.

147. Esita sõna kohta küsimus. Ringita mitmuse tunnus. Kirjuta antud sõna algvorm.

| Sõnavorm | Küsimus | Ainsuse algvorm (see on ...) |
|---------------------|----------|---------------------------------|
| raamatute st | millest? | raamat |
| korvides | | |
| väravateni | | |
| vendadega | | |
| tüdrukute | | |
| hallvarestele | | |
| müntidel | | |
| piiskadena | | |
| kraedelt | | |

Mitmuse tunnuse valiku skeem:



148. Täida tabel.

| Ainsus | Küsimus | Keda? Mida? | Mitmuse tunnus | Mitmus |
|----------------|-----------------|------------------|-------------------|--------------------|
| kutsikale | <i>kellele?</i> | <i>kutsika/t</i> | -te | <i>kutsikatele</i> |
| värvipliitsiga | | | | põrandatel |
| | | | | kaussidesse |
| õpetajalt | | | | arstideks |
| präänikut | | | | väravateni |
| talunikuna | | | | jääkarusid |
| külmkapis | | | | pirnidest |

149. A Loe. Jooni ainsuses nimisõnad ühe ja mitmuses nimisõnad kahe joonega. Esita küsimus.

1. Halljänese poegadele on ohtlikud rongad ja varesed.
2. Metssead on Eestis tavalised jahiloomad.
3. Vaatamata oma suurele jõule on põder suhteliselt vagur loom.
4. Karud liiguvad ringi peamiselt videvikus ja öösel, harva päeval.
5. Rebaste urul on alati mitu sissekäiku.
6. Hunti võib välimuselt kergesti pidada suureks koeraks.

B Täida tabel. Ringita mitmuse tunnus.

| Ainsuses sõnad | Küsimus | Mitmuses sõnad | Küsimus |
|----------------|---------------|----------------|-----------------|
| halljänese | <i>kelle?</i> | poegadele | <i>kellele?</i> |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |

150. Muuda sulgudes olevate sõnade vormi vastavalt esitatud küsimusele.

Pane tähele, kas sõna on ainsuses või mitmuses.

1. Suurtel (poisid – *kellel?*) toimus (staadion – *kus?*) (jooksuvõistlus – *mis?*)
2. (Maja – *kus?*) oli välja üürida mugavustega (korterid – *mis?*) pooleks (aasta – *kui kauaks?*)
3. Selleks (päev – *milleks?*) läksid lapsed koos (ema – *kellega?*) (kodu – *kust?*) ära.
4. Andsin (sõbrad – *kellele?*) huvitavaid (raamatud – *mida?*) lugeda.
5. (Peeter – *kellele?*) ei meeldi külma (ilm – *millega?*) käia (kindad – *milleta?*)
6. (Sahtel – *milles?*) on peidus uued (jõulukingitused – *mis?*) tervele (pere – *kellele?*)
7. (Siim – *kelle?*) (vanaema – *kes?*) loeb (ajalehed – *mida?*) (prillid – *millega?*)
8. (Külalised – *kellel?*) paluti (laud – *kuhu?*) istuda ja (pirukad – *mida?*) maitsta.
9. Ostsime (vend – *kellele?*) uued (saapad – *mille?*) ja (õde – *kellele?*) (kingad – *mille?*)

Sama suhet väljendavad käänevormid

151. Loe. Jooni lausetes korduv sõna. Esita küsimus.

1. Esmaspäeva hommikul kohtasin kooli juures oma sõpra.
2. Peetri väike õde läks sellel sügisel kooli.
3. Merike õppis selles koolis juba seitsmendat aastat.
4. Poisid tulid kiirustades koolist koju.
5. Eile hommikul jooksime Taaviga võidu koolini.

Tegevuse kohta saab väljendada erinevas vormis sõnadega.

Näiteks: kooli (mille?) juures, läks kooli (kuhu?), õppis koolis (kus?), tulid koolist (kust?), jooksime koolini (milleni?)

152. Loe. Esita küsimus koos põhisõnaga. Eralda sõnalõpp.

kohtusid kastanipuu (*mille?*) juures
sõitis mööda maantee/d (.....)
sõitsid koos Pärnusse (.....)
mängivad võimlas (.....) palli
tulid kahekesi teatrist (.....)
panid kandikule (.....) jahtuma
jooksevad staadionil (.....) võidu
tuli rahulolevalt turult (.....)
ruttas kiiruga väravani (.....)

153. Moodusta sõnaühendeid õiges vormis sõnadega.

- (kuhu?) sõitsid (laager) *laagrisse*
jooksime (staadion)
kiirustasin (ujula)
asetasime (riiul)
läksime (kino)
- (kus?) lebab (vaip) *vaibal*
istusime (kohvik)
aerutas mööda (jõgi)
mängisime (põrand)
peatus (lasteaed) juures
- (kust?) tulin (turg) *turult*
jooksin (tuba) välja
võtke (pinal) pliatsid
tulite (batuut) hüppamast
- (milleni?) värvis aia (värav) *väravani*
seelik ulatus (põlv)
kardinad rippusid (põrand)
juuksetukk on (nina)
paitab koera ninaotsast (saba)

154. Kirjuta sulgudes olevad sõnad õiges vormis.

1. Lapsed jooksid käratsedes (klass – *kust?*) välja.
2. Meie õpilased sõitsid (Tallinn – *kuhu?*) ja käisid seal (loomaaed – (*kus?*)
3. Ruttasime (kontsert – *kuhu?*), et kuulata (lava – *kus?*) ülesastuvat poplauljat.
4. Purjekas liugles mööda siledat (meri – *mida?*) (sadam – *mille?*) poole.
5. Saabusime just lõunamaalt (reis – *kust?*) ja suundusime meid ootava (buss – *milleni?*)
6. Leppisime sõpradega kokku, et kohtume õhtul (kino – *mille?*) juures.

155. Kirjuta sulgudes olevad sõnad õiges vormis.

1. (Kool) tulles kiirustasin veel (kauplus) sõbrale kingitust ostma.
2. Margot jooksis mööda (metsatee) kuni jõudis (koduvärav)
3. Memm seisis (pliit) juures ning tõstis (pann) lõhnavaid pannkooke (taldrik)
4. Käisime klassiga (Tallinn) (loomaaed) ning (lauluväljak)

156. Loe. Jooni aega väljendavad sõnad. Esita küsimus.

1. Teatrietendus kestis kaks tundi.
2. Pidime kindlasti enne õhtut kohale jõudma.
3. Isa saabus komanderingust tagasi kolmapäeval.
4. Vaido sõitis kaheks päevaks Tallinnasse.
5. Ootasin isa hiliste õhtutundideni.
6. Paula sai kodused ülesanded poole tunniga lahendatud.

Tegevuse aega saab väljendada erinevas vormis sõnadega.

Näiteks: kestis terve päeva (kui kaua?)

algas enne päeva (millal?)

saabusite päeval (millal?)

tuli kaheks päevaks (kui kauaks?)

oota järgmise päevani (mis ajani?)

jõudis ühe päevaga (mis ajaga?)

157. Loe. Esita küsimus koos põhisõnaga. Eralda sõnalõpp.

puhkan sellel aastal *juuli/s* (millal?)

ootasime terve päeva (.....)

mängisite lapsena (.....) alati koos

saabusime õhtul (.....) rongiga

algas juba enne lõunat (.....)

jõudis töö tehtud päevaga (.....)

isa jõuab kella kolmeks (.....)

hakkan homsest (.....) eksamiks õppima

parandas kontrolltöid õhtuni (.....)

sõitsime maale kaheks nädalaks (.....)

158. Moodusta sõnaühendeid õiges vormis sõnadega.

- (*millal?*) puhkan sel aastal (juuni)
saabusime (esmaspäev)
hakkan (homme) trennis käima
oskasin (laps) kukerpalli teha
- (*kui kaua?*) mängisime palli terve (tund)
koolis tuleb käia veel kaks (aasta)
- (*kui kauaks?*) sõidan Riiga kolmeks (päev)
pean mõneks (hetk) lahkuma
- (*mis ajaks?*) jõudsite koju kella (kuus)
(homme) peab töö tehtud olema
- (*mis ajani?*) töötas kontoris hilise (õhtu)
leping sõlmiti aasta (lõpp)
- (*mis ajaga?*) jõudsime tagasi kahe (tund)
tegin töö mõne (minut)

159. Pane sulgudes olevad sõnad sobivasse käändesse.

1. Ootasin venda kooli juures (terve tund – *kui kaua?*)
.....
2. Mulle meeldis (laps – *millal?*) vana-aasta
õhtul (öö – *mis ajani?*) üleval olla.

3. Pead oma töö (esmaspäev – *mis ajaks?*) lõpetama.
4. (See aasta – *mis ajast?*) hakkab puhkama (juuli – *millal?*)
5. Vanaema tuleb (laupäev – *millal?*) (kaks päev – *kui kauaks?*) meile külla.
6. Peame alustama (enne lõuna – *mida?*), et (kuus tundi – *mis ajaga?*) töö valmis jõuda.

160. Kirjuta sulgudes olevad sõnad õiges vormis.

1. Tahtsin tundide (algus) kohale jõuda.
2. (Järgmine nädal) algab lõpuks kauaoodatud vaheaeg.
3. Jooksime (mõni minut) kooli juurest bussipeatusse.
4. Ootasid sind (eile õhtu) (kell kaheksa)
5. Kas (kaks päeva) piisab õppimiseks?

161. Loe laused. Vasta küsimustele.

1. Kui selgus, et olen rahakoti kaotanud, *sattusin paanikasse.*
* *Mis juhtus, kui avastasid, et olen rahakoti kaotanud?*
2. Toomas oli möödunud nädalal kõrges *palavikus.*
* *Mis seisundis oli Toomas möödunud nädalal?*

3. Sulased *olid* kiirel heinaajal *rakkes* varavalgest hilisõhtuni.
* *Mis olukorras olid sulased kiirel heinaajal?*
4. Tänu küüslaugu söömisele *pääsesin* seekord *gripist*.
* *Millest pääsesin tänu küüslaugu söömisele?*
5. Taevas tõmbus pilve ja ilm *läks vihmale*.
* *Missuguseks muutus ilm?*
6. Tegemata tööde hulk *ajab* peremehe *vihale*.
* *Kuidas mõjus tegemata tööde hulk peremehele?*
7. Soojade ilmade saabumisega *sulas* lumi *veeks*.
* *Milleks muutus lumi soojade ilmade saabumisel?*
8. Minu tädi *õppis* aastaid tagasi *ülikoolis arstiks*.
* *Kelleks oli minu tädi õppinud?*
9. Minu onu *töötas* ehitusettevõttes *elektrikuna*.
* *Kellena töötas minu onu?*

Kellegi või millegi **seisundit** või **olukorda** saab väljendada **erinevas vormis sõnadega**.

Näiteks: jäin haigeks, pääsesin haigusest, ...

162. Moodusta sõnaühendeid õiges vormis sõnadega.

| | |
|--|------------------------------|
| (<i>mis seisundisse?</i>) | jäin (palavik) |
| | sattusid (ärevus) |
| (<i>mis seisundis?</i>) | oli (angiin) |
| | olite (häda) |
| (<i>mis olukorras?</i>) | värav oli (riiv) |
| | kõik ukсед olid (lukk) |
| seisundist (<i>millest?</i>) vabanemine | paranen (gripp) |
| | sai üle (kurbus) |
| olukorrast (<i>millest?</i>) vabanemine | sai (lukk) lahti |
| | pääses (õnnetus) |
| seisundi muutumine (<i>missuguseks?</i>) | läks (viha)le |
| olukorra muutumine (<i>missuguseks?</i>) | kaldus (sadu)le |
| seisundi muutumine (<i>milleks?</i>) | sulas (vesi) |
| | muutus (jää) |
| oleku muutumine (<i>kelleks?</i>) | õppis (õpetaja) |
| | hakkas (aednik) |
| seisundis olek (<i>kellena?</i>) | töötab (müüja) |
| | tegutseb (ehitaja) |

163. Pane sulgudes olevad sõnad õigesse vormi.

1. Väike Mart ei saanud täna õue minna, sest oli (palavik)
..... .
2. Minu vend Anton on alati tahtnud (ehitaja)
saada.
3. Tänu heade sõprade toetusele sain (kurbus)
kiiresti üle.
4. Õhtupoole läks ilm äkki pilve ning
kaldus (sadu)
5. Kodust lahkudes tuleb uks alati
(lukk) keerata.
6. Tuppa toodud lumi sulas kiiresti
(vesi)
7. Vaprad madrused pääsesid (õnnetus) tänu
kiirele tegutsemisele.
8. Postiljon ei saanud telegrammi kohale viia, sest värav oli (riiv)
..... .
9. Käratsevad poisikesed ajasid õuekoera (viha)
10. Minu ema töötab Tartu Ülikooli Kliinikumis (arst)



KÄÄNDEVORMI TÄHENDUSED

| KÄÄNE | KÜSIMUS | SKEEM | KÄÄNDEVORMI TÄHENDUSED |
|---------|--------------------------------|--|--|
| Nimetav | <i>kes?</i> <i>mis?</i> | algvorm -d | Eseme, olendi, nähtuse nimetus (hobune on loom) Võrdlus (külm nagu jää) |
| Omastav | <i>kelle?</i> <i>mille?</i> | ainsuse tüvi -te -de | Omamine, kuulumine (<i>kelle? mille? oma</i> – ema põll) Lõpetatud tegevus (<i>mille?</i> – joonistas pildi) Tegevuse koht (<i>kus?</i> – värava ees) Tegevuse suunatus (<i>kelle?</i> – kutsus poja) Tegevuse aeg (<i>kui kaua?</i> – kestis tunni) Hulk (<i>kui palju?</i> – pätsi leiba) |
| Osastav | <i>keda?</i> <i>mida?</i> | mitmuse tüvi -t -d Ø -sid -id -e, -i, -u | Ebamäärane hulk (<i>mida?</i> – jõi vett) Lõpetamata tegevus (<i>mida?</i> – luges raamatut) Puuduv ese, olend (<i>mida?</i> – ei ole kassi) Tegevuse koht (<i>kus?</i> – mööda teed) Tegevuse aeg (<i>mida?</i> – enne lõunat) Hulk koos arvuga (kaks õuna – <i>mida?</i>) |

| KÄÄNE | KÜSIMUS | SKEEM | KÄÄNDEVORMI TÄHENDUSED |
|-----------------|--------------------------------------|--|---|
| Sisse- ütlev | <i>kellesse?</i> <i>millesse?</i> | <div style="border: 1px solid red; display: inline-block; width: 100px; height: 20px; margin-bottom: 5px;"></div> -sse | Tegevuse koht (<i>kuhu?</i> – jooksis võimlasse) Suhtumine (<i>kellesse?</i> – suhtub sõbrasse) Sarnasus (<i>kellesse?</i> – läks vanematesse) Seisund (<i>mis seisundisse?</i> – lükati riivi) |
| Sees- ütlev | <i>kelles?</i> <i>milles?</i> | <div style="border: 1px solid red; display: inline-block; width: 100px; height: 20px; margin-bottom: 5px;"></div> -s | Tegevuse koht (<i>kus?</i> – seisavad koridoris) Tegevuse aeg (<i>millal?</i> – alustan septembris) Seisund (<i>mis seisundis?</i> – on palavikus) Olukord (<i>mis olukorras?</i> – oli rakkes) |
| Seest- ütlev | <i>kellest?</i> <i>millest?</i> | <div style="border: 1px solid red; display: inline-block; width: 100px; height: 20px; margin-bottom: 5px;"></div> -st | Tegevuse k oht (<i>kust?</i> – tuli koolist) Tegevuse aeg (<i>millal?</i> – hakkas eilsest) Aine, olend (<i>kellest? millest?</i> – tegi savist) Olukorrast, seisundist vabanemine (<i>millest?</i> – paranes angiinist) |

| KÄÄNE | KÜSIMUS | SKEEM | KÄÄNDEVORMI TÄHENDUSED |
|-------------------------|------------------------------|---|---|
| Alale- ütlev | kellele? millele? | <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-le</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-te -de</div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-le</div> </div> | <p>Tegevuse koht (<i>kuhu?</i> – istus toolile)</p> <p>Olend, kellele midagi antakse, tehakse (<i>kellele?</i> – ostis vennale)</p> <p>Seisund, olukord (<i>missuguseks?</i> – läks sajule)</p> |
| Alal- ütlev | kellel? millel? | <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-l</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-te -de</div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-l</div> </div> | <p>Kuulumine kellelegi, millelegi (<i>kellel?</i> – on poisil)</p> <p>Tegevuse koht (<i>kus?</i> – istub toolil)</p> <p>Tegevuse aeg (<i>millal?</i> – tuleb talvel)</p> <p>Põhjus (<i>mis põhjusel?</i> – söidab isa palvel)</p> |
| Alalt- ütlev | kellelt? millelt? | <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-lt</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-te -de</div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-lt</div> </div> | <p>Tegevuse koht (<i>kust?</i> – saabus turult)</p> <p>Kellelt midagi saadakse (<i>kellelt?</i> – sai emalt)</p> <p>Tunnus (<i>mille poolest?</i> – maitset magus)</p> |
| Saav | kelleks? milleks? | <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-ks</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid red; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-te -de</div> <div style="border: 1px solid red; padding: 2px 5px;">-ks</div> </div> | <p>Seisund (<i>milleks?</i> – muutus auruks)</p> <p>Olek (<i>kelleks?</i> – õppis arstiks)</p> <p>Tegevuse aeg (<i>kui kauaks?</i> – läks nädalaks; <i>mis ajaks?</i> – tuli lõunaks)</p> |

| KÄÄNE | KÜSIMUS | SKEEM | KÄÄNDEVORMI TÄHENDUSED |
|--------------|------------------------------------|--|------------------------|
| Rajav | <i>kelleni?</i> <i>milleni?</i> | <div style="border: 1px solid red; display: inline-block; width: 100px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> -ni <div style="border: 1px solid red; display: inline-block; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> -te <div style="border: 1px solid red; display: inline-block; width: 80px; height: 20px; margin-right: 5px;"></div> -de -ni | |

Nimisõnade tuletamine

164. Loe.

1. Tubli *õppija* lõpetas kooli kiituskirjaga.
2. Sulevi lemmiktegevuste hulka kuulub ka *lugemine*.
3. Meie koolis sai valmis uus *söökla*.
4. Üürikorteri uus *elanik* on noor tudeng.
5. *Perekond* Varik armastab nädalavahetustel suusatamas käia.
6. Haanja *kõrgustik* on üks Eesti tuntumaid turismiobjekte.

Nimisõnu saab tuletada **liidete**
-ja, -mine, -la, -nik, -kond, -stik abil.

Näiteks: laul/**ja**, õppi/**mine**, uju/**la**, ela/**nik**,
maa/**kond**, mäe/**stik**

Liite **-ja** abil saab
moodustada
tegijanimetusi.

Näiteks: õpeta/**ja**

Liite **-mine** abil saab
moodustada
tegevuse nimetusi.

Näiteks: võimle/**mine**

(-**ma**) + **-ja**

õpeta/**ma** → õpeta/**ja**

(-**ma**) + **-mine**

võimle/**ma** → võimle/**mine**

165. Moodusta liidete -ja ja -mine abil nimisõnu.

| | -ja | -mine |
|----------|------------|--------------|
| mängi+ma | | |
| õmblema | | |
| jooksma | | |
| tantsima | | |
| töötama | | |
| ehitama | | |

166. Leia eelmisest harjutusest lünkadesse sobivad nimisõnad. Pane need õigesse vormi.

1. Minu ema töötab juba aastaid salongis (*kellena?*)
.....
2. Praegu tegeleme käsitöö tundides (*mille?*)
õppimisega.
3. Tõnis on meie klassi kiireim ja parim (*kes?*)
4. VaHetundide ajal on koridoris ja treppidel (*mis?*)
..... keelatud.
5. Ehitusel peavad kõik kandma kiivreid.
6. Vanaemale on alati meeldinud aias
7. Tänu telesaatele „Tantsud tähtedega” on
muutunud väga populaarseks.
8. esitasid peol mitu eesti rahvatantsu.

167. A Moodusta tegijanimed.

| | |
|---------------------------------|--------------------|
| Mees, kes viskab oda | <i>odaviska/ja</i> |
| Mees, kes heidab ketast | |
| Õpetaja, kes annab muusikatunde | |
| Naine, kes müüb lilli | |
| Sportlane, kes käib kiiresti | |

B Kirjuta lausetesse õiges vormis sobivad tegijanimed.

- Ostsin toredalt emale punaseid tulpe ning vanaemale kollaseid nartsisse.
- Aleksander Tammert ja Gerd Kanter on meie tuntuimad
- Sellest sügisest tuli meile kooli uus
- lõpetasid edukalt 50-kilomeetrise käimisvõistluse.
- Meie Andrus Värnik tuli 2005. aastal maailmameistriks.

Liite **-la** abil saab moodustada **kohanimetusi**.

Näiteks: *park/la, uju/la, haig/la*

| <input type="text"/> + -la | <input type="text"/> (-ma) + -la | <input type="text"/> (-...) + -la |
|-----------------------------------|--|--|
| <i>park + -la → parkla</i> | <i>uju/ma → uju + -la → ujula</i> | <i>haig(e) → haig + -la → haigla</i> |

168. Moodusta liite *-la* abil nimisõnu.

park – haige –
pesu – suvi –
võimlema – hoidma –

169. Leia eelmise harjutuse tuletatud sõnade hulgast lausetesse sobivad. Kirjuta õiges vormis.

1. Perekond Toomla puhkab alati Pärnu lähedal oma
.....
2. Kaubamaja oli laupäeval autosid puupüsti täis.
3. Kogunesime, et harjutada homseks
rahvastepalli võistluseks.
4. Külasthan juba paranevat sõpra.
5. Vilja-..... on tonnide viisi rukist ja otra.
6. Vihmase ilmaga tuleb autoga pääsemiseks
järjekorras oodata.

170. Selgita.

Maakonnahaigla – *haigla, mis asub*
Juurviljahoidla – *hoidla* *jaoks*
Automaatpesula – *pesula, kus*

Liite **-nik** abil saab moodustada **isikunimetusi**.

Näiteks: *mõis + -nik → mõisnik*

ela/ma → ela + -nik → elanik

| <input type="text"/> + -nik | (selle) <input type="text"/> + -nik | <input type="text"/> (-ma) + -nik |
|---|---|---|
| <i>mõis</i> + <i>-nik</i> → <i>mõisnik</i> | (selle) <i>kohtu</i> + <i>-nik</i> → <i>kohtunik</i> | <i>ela/ma</i> → <i>ela</i> + <i>-nik</i> → <i>elanik</i> |

171. Moodusta liite **-nik** abil nimisõnu.

Teatud kohas elav inimene – *elanik*

Mesilasi pidav mees –

Teiste üle kohtu mõistja –

Teenib elatist kirjutamisega –

Mees, kellel on oma mõis –

Mees, kes sõidab laevaga –

Teenib elatist aiasaaduste kasvatamisega –

172. Leia eelmisest harjutusest lausetesse sobivad sõnad.

Kirjuta õiges vormis.

1. Minu õde õppis Räpina aianduskoolis
2. pakkusid laadal ostmiseks magusat mett.
3. Tootsi-lugudest tuntud Kiir tahtis Venemaal
õppida.
4. Küla-..... kohtusid raamatukogus tuntud
.....
5. Piiblilugudes räägitakse Noast, kes ehitas
uputusest pääsemiseks laeva.
6. Hokimäng oli nii haarav, et unustas õigel ajal
vilistada.

173. Selgita.

Linnaelanik – *inimene, kes elab*

Lastekirjanik – *kirjutab raamatuid*

Abipolitseinik – *abistab*

Liidete **-kond** ja **-stik** abil saab moodustada **hulka märkivaid nimetusi**.

Näiteks: *juht + -kond* → *juhtkond*

maa + -stik → *maastik*

| | |
|---------------------------------------|---|
| <input type="text"/> + -kond | (selle) <input type="text"/> + -kond |
| <input type="text"/> + -stik | (selle) <input type="text"/> + -stik |
| <i>juht + -kond</i> → <i>juhtkond</i> | (selle) <i>mäe + -stik</i> → <i>mäestik</i> |

174. Lisa sõnadele liited **-kond** ja **-stik**.

Vajadusel muuda antud sõna vormi.

| | -kond |
|------|--------------|
| pere | |
| piir | |
| juht | |
| tee | |
| mees | |
| pesa | |

| | -stik |
|------|--------------|
| sõna | |
| võsa | |
| mägi | |
| laev | |
| jõgi | |
| täht | |

175. Moodusta eelmise harjutuse tuletistega sõnaühendeid.

| | |
|-----------------|---------------------|
| ohtlik | ulatuslik |
| pikk | kuninglik |
| õnnelik | inglise keele |
| võidukas | lumine |
| firma | võõrtähtedega |
| põldhiire | kärestikuline |

176. Selgita.

- Kõrgmäestik – *mäestik*, kus on
- Võõrsõnastik – *sõnastik*, milles on
- Sõjalaevastik – *laevastik*,

177. A Moodusta erinevate liidetega nimisõnu.

| | elama | kohtuma | kirjutama |
|-------|-------|---------|-----------|
| -ja | | | |
| -mine | | | |
| -nik | | | |

B Kirjuta lausetesse tabelist sobivad sõnad õiges vormis.

1.1. Remondi ajal oli kogu värvipotsikuid ja tapeedirulle täis.

1.2. Suvel saavad vastvalminud kortermajja kolida uued

.....

2.1. Täna sel jalgpallimatšil oli väljakul vilistamas Soome

.....

2.2. Ootamatu vana sõbraga rõõmustas mind väga.

3.1. Meil käis lugemisinädalal külas tuntud
Andrus Kivirähk.

3.2. Etteütluse ajaks käskis õpetaja õpiku ja vihikud sahtlisse panna.

3.3. Spikerdaja ehk maha-..... sai eksamil hindeks „ühe”.

178. A Moodusta liidetega nimisõnu.

söök, mägi, maa, haige, kana, juur, inimene, pere

| <i>-la</i> | <i>-kond</i> | <i>-stik</i> |
|------------|--------------|--------------|
| | | |
| | | |
| | | |

Kontrolli: Igas tulbas on kolm sõna.

B Moodusta igast tulbast ühe sõnaga vähemalt kuuesõnaline lause.

OMADUSSÕNA

Omadussõna tunnused

Omadussõna kasutamine

179. Loe. Jooni omadust näitavad sõnad.

| | | |
|----|---------------------------------------|--|
| 1. | Siiri sai sünnipäevaks kampsuni. | Siiri sai sünnipäevaks helesinise kampsuni. |
| 2. | Lauda juures sibasid ringi tibupojad. | Lauda juures sibasid ringi väikesed tibupojad. |
| 3. | Õhtupoole hakkas puhuma tuul. | Õhtupoole hakkas puhuma tugev tuul. |

Omadussõnad märgivad esemete, olendite, nähtuste omadusi.

Näiteks: punane sall, karvane kutsikas, jäine tuul

Omadussõna vastab küsimusele **missugune?**

Omadussõna täpsustab nimisõna.

Näiteks: väike punaste põskedega poiss

180. Kirjuta sobivaid omadussõnu (**missugune?**).

tubli.....

soine.....

..... õpilane

..... maastik

.....

.....

meeldiv.....

..... välimus

.....

okkalised.....

..... taimed

.....

kurjad.....

..... tiigrid

.....

huvitav.....

..... raamat

.....

toredad.....

..... tüdrukud

.....

kõrged.....

..... mäed

.....

181. Kirjuta omadussõna juurde sobivaid nimisõnu (kes?, mis?).

paber.....

värviline

.....

maapind.....

külmunud

.....

ehitajad.....

osavad

.....

kohvrid.....

rasked

.....

182. Jooni omadussõna, mis tähenduse poolest ei sobi teiste hulka.

1) tige, kuri, kurvameelne, õel, pahatahtlik

2) heasüdamlik, mahe, helde, lahke, vastutulelik

3) vana, põline, põletav, ammune, iidne

4) hirmus, jube, äkiline, õudne, kole

- 5) tõrges, jonnakas, malbe, põikpäine, kangekaelne
- 6) arg, edev, kartlik, pelglik, hirmunud
- 7) nukker, hale, kurb, põgus, kurvastav
- 8) usin, agar, hoolikas, tragi, traagiline
- 9) kuum, põletav, terav, tuline, palav
- 10) pahur, mossis, haige, tusane, morn

183. Kirjuta sama tähendusega omadussõnu.

- 1) väike – *tilluke, pisike*,
- 2) kuri –
- 3) töökas –
- 4) julge –
- 5) huvitav –
- 6) naljakas –
- 7) laisk –
- 8) kurb –
- 9) inetu –

184. Kirjuta vastandtäheendusega omadussõnu.

- | | |
|------------------------------|----------------|
| lahke – <i>kitsi</i> , | märg – |
| aeglane – | ustav – |
| arglik – | külm – |
| korralik – | värske – |
| julge – | hämar – |
| igav – | lühike – |
| rahutu – | tuline – |

185. A Vali sulgudest sobivaim omadussõna.

- | | |
|--|---|
| 1. (Sinine, täpiline, tugev) auto sõidab Tartu-Pärnu maanteel. | <i>missugune?</i> auto |
| 2. Tee ääres karjamaal söövad (kitsad, pruunikad, hapud) lehmad. | lehmad |
| 3. Tegin lõunaks hernesuppi, aga see sai liiga (magus, soolane, kõva). | hernesupp |
| 4. Talvel tulevad linnukesed majade lähedusse (maitsvat, väikest, värvilist) toitu otsima | toit |
| 5. Jääkarud ronivad osavalt (libedatel, kergetel, sinistel) jääkuhjad. | jääkuhjad |
| 6. Otsin reisir olles endale (uue, vana, koleda) kohvri ning (igava, põneva, tüütava) lauamängu. | kohver lauamäng |
| 7. Morsad on (lühikeste, tervavate, hallikate) kihvadega (kerged, rumalad, suured) loomad. | kihvad loomad |
| 8. Orav on (pruuni, halli, õhukese) karvaga ja (pika, koheva, inetu) sabaga (väike, julge, aeglane) loomake. | karv saba loomake |

B Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

186. Moodusta omadussõnadest nõutud vormid.

| A | <i>missugust?</i> | <i>missugusele?</i> | <i>missugusega?</i> |
|----------|-------------------|---------------------|---------------------|
| täpiline | | | |
| pruun | | | |
| hooliv | | | |
| imelik | | | |

| B | <i>missuguse?</i> | <i>missugusest?</i> | <i>missugusena?</i> |
|----------|-------------------|---------------------|---------------------|
| kollane | | | |
| väike | | | |
| sobilik | | | |
| kuri | | | |

187. Kirjuta omadussõnad sobivas vormis.

1. Ats kinkis vanaemale sünnipäevaks (kirju) rätiku.
2. Ema õmbles (triibuline) kangast uued köögikardinad.
3. Vanaema marineeris köögis (maitsev) puravikke.
4. Laenasin pinginaabrile lugemiseks ühe (põnev) ja (naljakas) raamatu.
5. Sain kingituseks (suur) ja (magus) kringli.
6. Ootan juba (soe) ja (päikesepaisteline) suve.

188. Sobita omadussõna ja nimisõna. Kirjuta sõnaühendid.

| | | |
|----------|----------|-------|
| soine | sügis | |
| range | hommik | |
| õrn | saak | |
| rikkalik | klaas | |
| vihmane | maastik | |
| tubli | õpilane | |
| terav | direktor | |
| udune | kirves | |

189. Täida lüngad sobivate sõnaühenditega eelmisest harjutusest. Kirjuta sõnaühendid õiges vormis.

1. Tänavusele talvele eelnes (*mis?*)
2. Jõgede ääres on sageli (*mis?*)
3. Klassijuhataja kiitis veerandi lõpus (*keda?*)
.....
4. Kõige parem on neid halgusid lõhkuda (*millega?*)
.....
5. Meie kooli juhib juba aastaid (*kes?*)
6. Jahimehed tulid seekord metsast tagasi (*millega?*)
.....
7. Need lillevaasid on tehtud (*millest?*)
8. (*millega?*) on maanteedel nähtavus halb.

Kesksõnade moodustamine ja kasutamine

190. A Loe. Jooni omadust näitavad sõnad.

| | | |
|----|-----------------------------|---------------------------------|
| 1. | Kaotasin oma taskunoa ära. | See on <i>kadunud</i> taskunuga |
| 2. | Metsamehed langetasid puid. | Need on <i>langetatud</i> puud. |
| 3. | Vanaema tõreleb kutsikaga. | Ta on <i>tõrelev</i> vanaema. |
| 4. | Tüdruk õpib rasket reeglit. | <i>Õpitu</i> reegel on raske. |
| 5. | Need tööd on vaja ära teha. | Need on <i>tegemata</i> tööd. |

B Sobita sõnaühendid lausetesse. Vasta küsimustele.

1. Madis otsib taga oma
* *Missugust taskunuga otsib Madis?*
2. Metsaalune oli täis metsameeste poolt
* *Missuguseid puid oli metsaalune täis?*
3. ei meeldinud lapselapsele.
* *Missugune vanaema ei meeldinud lapselapsele?*
* *Miks?*
4. on lastele raske.
* *Missugune reegel on lastele raske?*
* *Miks?*
5. tuleb täna õhtul ikkagi ära teha.
* *Missugused tööd tuleb täna õhtul ära teha?*

191. Moodusta omadussõnu liidetega -v, -tav, -mata.

missugune?

| | |
|----------|-------------------------|
| hoolima | <i>hooli/v</i> ema |
| õitsema | õunapuu |
| sobima | riietus |
| toitma | lõunasöök |
| laulma | jõulukaart |
| maitsma | kompott |
| arvama | <i>arva/tav</i> tulemus |
| kosuma | jook |
| pakkuma | eine |
| küttima | loom |
| noppima | lill |
| lakkima | laud |
| kammima | <i>kammi/mata</i> soeng |
| värvima | katus |
| tegema | harjutus |
| koorima | kartulid |
| õppima | luuletus |
| lõpetama | tööd |
| kaevama | peenrad |

192. Vali igale omadussõnale sobiv paariline.

Kirjuta sõnaühendid punktiirile.

| | | |
|------------|-------------|-------|
| koorimata | toidunõud | |
| pestav | harjutus | |
| pesemata | seiklusjutt | |
| põnev | pesu | |
| toitev | tee | |
| lõpetamata | puder | |
| raviv | kartulid | |

193. Täida lüngad sobivas vormis sõnaühenditega eelmisest harjutusest.

1. Vanaema keetis haigele lapselapsele
2. Kartulisalati tarbeks tuleb keeta just
3. Õpetaja sai aru, et ma peidan oma vihikut
4. Kraanikauss oli ääreni täis
5. Film „Arabella, mereröövli tütar” on loodud samanimelise
6. Laual auras tass teega ning ootas taldrikutäis
7. hulgas on palju spordisärke ja sokke.

194. Moodusta omadussõnu liidetega -nud, -tud.

missugune?

| | |
|-----------|-------------------------|
| külmetuma | <i>külmetu/nud</i> laps |
| põlema | maja |
| solvuma | nägu |
| armuma | noored |
| puuduma | õpilane |
| jäätuma | järv |
| rikkuma | <i>riku/tud</i> töö |
| raamima | pilt |
| praadima | kartulid |
| keetma | porgandid |
| ostma | rosolje |
| kuduma | kampsun |

195. Moodusta sulgudes olevatest sõnadest sobivad vormid.

Kirjuta vanasõnad vihikusse.

1. (Magama) kassile hiir suhu ei jookse.
2. Mis täna (tegema), see homme hooletu.
3. (Kinkima) hobuse suhu ei vaadata.
4. (Roostetama) pajas ei saa puhas puder olla.
5. (Veerema) kivile sammal selga ei kasva.

196. A Moodusta sulgudes olevatest sõnadest kesksõnad.

- 1) (silmi pimestama) sädelus – *silmpimestav sädelus*
- 2) (kõrvu lukustama) muusika –
- 3) (lahti võtma) kingitus –
- 4) (raisku minema) toit –
- 5) (maha viskama) aeg –
- 6) (külge hakkama) viirus –
- 7) (ära sööma) puder –
- 8) (maha jätma) talu –

B Leia lausetesse sobivad sõnaühendid.

Kirjuta need õiges vormis.

1. Koolipeol kostis saalist
2. on soovitatav viia komposti-
hunnikusse.
3. Metsaserval seisis nukralt
4. Talvisel ajal on liikvel palju
5. Asjatule ootamisele kulus tunde
6. Päike tekitas paksul lumevaibal
7. näitas, et raske töö oli kõigil
kõhu tühjaks teinud.
8. Väike Mati püüdis salaja
- uuesti paberisse mässida.

Omadussõnade tuletamine

197. Loe. Jooni omadust näitavad sõnad.

| | | |
|----|--|---|
| 1. | Äpardus tegi mehele viha. | Äparduse tõttu oli mees <i>vihane</i> . |
| 2. | Markus on kiire taibuga poiss. | Markus on <i>taiplik</i> poiss. |
| 3. | Mere ääres puhub sageli tuul. | Mere ääres on ilm sageli <i>tuuline</i> . |
| 4. | Salli sees oli rohkesti punast värvi. | See sall on <i>punakas</i> . |
| 5. | Põrandal vedeles kaare kujuline vedru. | Põrandal vedeles <i>kaarjas</i> vedru. |

Omadussõnu saab nimisõnadest
tuletada liidete
-ne, -lik, -line, -jas, -kas abil.

Näiteks: *vihane, taiplik, tuuline,*
kaarjas, punakas



(see)

(see) *viha* → *vihane*

+ **-ne**

(selle)

(selle) *päeva* → *päevane*

198. Moodusta omadussõnu liitega **-ne**.

Sobita saadud sõnad sõnaühendisse.

A raud *raud/ne*

viha

tuli

tuba

savi

..... naabrimees

..... töö

..... tervis

..... ahjupann

..... pinnas

B karv *karva/ne*

sool

mürk

viga

nädal

..... heeringas

..... kontrolltöö

..... kutsikas

..... puhkus

..... seen

C kriit

õli

liiv

vaht

seep

..... vesi

..... tahvel

..... nuustik

..... rand

..... pann

(see)

(see) *vale* → *vale**lik***

+ **-lik**

(selle)

(selle) *põhja* → *põhja**lik***

199. Moodusta omadussõnu liitega **-lik**.

Sobita saadud sõnad sõnaühendisse.

A mure *mure/lik*

pidu

loodus

oht

rahu

..... materjal

..... aktus

..... lapsevanem

..... õhtupoolik

..... ettevõtmine

B õnn *õnne/lik*

vend

poiss

kiri

kohus

..... kutse

..... suhtumine

..... otsus

..... juhus

..... tüdruk

C tervis

sõber

asi

pilt

auk

..... tervitus

..... ettekujutus

..... toitumine

..... maantee

..... ettepanek

(see)

(see) ime → imeline

+ **-line**

(selle)

(selle) täpi → täpiline

200. Moodusta omadussõnu liitega **-line**.

Sobita saadud sõnad sõnaühendisse.

A keha keha/**line**

suu

tava

laine

ime

..... eksam

..... suveõhtu

..... kasvatus

..... merepind

..... tööpäev

B joon joone/**line**

täpp

lill

korts

kant

..... rätik

..... kruus

..... näolapp

..... vihik

..... liivakast

C ajalugu

tera

plekk

vari

triip

..... kohupiim

..... pudipõll

..... metsatukk

..... jutustus

..... seelik

201. Moodusta omadussõnu. Ringita sobiv liide.

Kirjuta sõnaühendisse sobiv nimisõna.

| | | | | | |
|-------|-----|------|-------|------------------------|-----------------|
| sport | -ne | -lik | -line | <i>sportlik</i> | <i>noormees</i> |
| raud | -ne | -lik | -line | | |
| sõber | -ne | -lik | -line | | |
| mure | -ne | -lik | -line | | |
| triip | -ne | -lik | -line | | |
| torm | -ne | -lik | -line | | |
| täpp | -ne | -lik | -line | | |
| laik | -ne | -lik | -line | | |
| kuld | -ne | -lik | -line | | |

202. Moodusta sulgudes olevatest sõnadest liidetega

-ne, -lik või -line sobivaid omadussõnu.

Kirjuta sõnad õiges vormis.

1. Matkapäevale on mugav minna (sport)
riietuses.
2. Sõdurite mundrid on õmmeldud (laik)
kangast.
3. Õpetajatel peavad olema (raud) närvid ja
(kuld) süda.
4. (Sõber) kutsikas mängis (täpp)
palliga.
5. (Mure) pilguga vaatas (triip)
särgiga madrus (torm) merele.

(see)

+ **-jas**

(see) *nool* → *nooljas*
(noole sarnane)

203. Moodusta omadussõnu liitega **-jas**.

Selgita omadussõna tähendust.

| | | | |
|-------|-----------------|------------|------------------------------|
| must | <i>must/jas</i> | torukübar | <i>musta värvi torukübar</i> |
| kaar | | oks | |
| nahk | | kinnas | |
| nool | | paat | |
| valge | <i>valk/jas</i> | telliskivi | |
| kauss | <i>kaus/jas</i> | küngas | |
| uss | | voolik | |
| kamm | | hari | |

(selle)

+ **-kas**

(selle) *ruumi* → *ruumikas*
(avar, palju ruumi)

204. Moodusta omadussõnu liidetega **-kas**.

Selgita omadussõna tähendust.

| | | | |
|--------|------------------|----------|--------------------------|
| mahl | <i>mahla/kas</i> | õun | <i>hästi mahlane õun</i> |
| võim | | direktor | |
| vara | | perekond | |
| hää | | sõnavõtt | |
| värv | | jutustus | |
| rüht | | neiu | |
| anne | | poiss | |
| ilme | | nägu | |
| edu | | laulja | |
| maitse | | daam | |

205. Ringita sobiv liide.

Kirjuta saadud omadussõnad joonele.

| | | | |
|-------|------|------|------------------|
| nool | -jas | -kas | nool/ jas |
| kaar | -jas | -kas | |
| kauss | -jas | -kas | |
| värv | -jas | -kas | |
| ruum | -jas | -kas | |
| mahl | -jas | -kas | |
| uss | -jas | -kas | |
| valge | -jas | -kas | |
| hall | -jas | -kas | |
| rüht | -jas | -kas | |
| must | -jas | -kas | |

206. Moodusta sulgudes olevatest sõnadest liidetega *-jas* või *-kas* sobivaid omadussõnu. Kirjuta sõnad õiges vormis.

1. Taevas oli loojuvast päikesest (punane), kui järsku katsid selle (must) pilved ja hakkas sadama.
2. (Nool) välgud hakkasid sähvima (sünge) taevas.
3. Majal oli (roheline) katus ja (valge) korsten.
4. Astusime (kaar) uksest (ruum) majja.
5. Lahke perenaine pakkus meile söömiseks (mahl) õunu.

6. Peremees Mati rääkis (värv) lugusid oma noorpõlvest.

207. A Vali sobiv liide (mõnele sõnale sobib mitu liidet).

B Kirjuta saadud omadussõnad vihikusse.

| | | | | | |
|--|---|--|---|---|------|
| <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-ne</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-lik</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-line</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-jas</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-kas</div> | |
| triip | ime | tuhk | sport | viga | pori |
| plekk | värv | kulu | kauss | hind | ruum |

208. Moodusta õpitud liiteid kasutades sulgudes olevatest sõnadest lausetesse sobivad omadussõnad.

| | | | | |
|--|---|--|---|---|
| <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-ne</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-lik</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-line</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-jas</div> | <div style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;">-kas</div> |
|--|---|--|---|---|

1. (Viga) laused tuleb parandada ja õigesti vihikusse kirjutada.
2. Tõsise tööga on (võim) oma unistused ellu viia.
3. Mägede (laug) nõlvadel sätendas lumi.
4. Kootud (triip) sokid kuivasid radiaatori peal.
5. Iga päev restoranis söömas käia on liiga (kulu)
6. Kui hammas on muutunud (tunne), tuleb hambaarsti juurde minna.
7. (Hool) koristaja sai lohakate töömeeste peale (paha)
8. (Tuhk) pulber muutis valge paberi (plekk)

Kirjelduse koostamine

209. A Vaata pilti.



B Täienda tiigri kirjeldust sobivate omadussõnadega.

*sihvakas ümar kollane pilkupüüdev suur pikk
must terav paindlik teravam oranž*

1. Tiiger on kiskja.
2. Ta on kiskjatest tõenäoliselt kõige
3. Tiigri kere on ja
4. Looma pea on kujuga.
5. Tiigri saba on – umbes 1–1,5 meetrit.
6. Tiigri silmad on värvi.
7. Kasukas on tiigritel ja
triipudega.
8. Tiigril on küünised ja veel
kihvad.

* **Kuidas veel võib tiigrit nimetada?**

* **Kirjelda eeskuju järgi karu.**

210. A Vaata pilti.



B Leia lausesse sobivad sõnad.

1. Talvel on õues (soe, palav, külm, jahe).
2. Päike näitab ennast (harva, sageli, alati, tihti).
3. Taevas on sageli ja (hele, tume; selge, pilvitu, pilves).
4. Puud ja põõsad on (rohelised, raagus, õieehtes).
5. Maapind on (soine, külmunud, sulanud) ja peidus lumevaiba all.
6. Metsloomadel on talvel (raske, kerge, hirmutav), sest toidu leidmine on (lihtne, keeruline, kummaline).
7. Õue minnes tuleb ennast (õhukeselt, soojalt, hõredalt) riidesse panna.

* Koosta eeskuju järgi suvise looduse kirjeldus.

211. A Kirjelda oma pinginaabri/klassikaaslase välimust.

1. Minu nimi on
2. (*kes?*) on (*missuguse?*)
kehaehitusega. (*sale, tüse, tugev, kleenuke, sihvakas*)
3. Kasvult on (*kes?*) (*missugune?*)
..... . (*pikk, lühike, väike, suur*)
4. Klassikaaslastega võrreldes on ta (*missugune?*)
..... . (*kõige pikem/lühem, kõige väiksem/
suurem, keskmist kasvu*)
5. (*kelle?*) juuksed on (*missugused?*)
....., ja
(*värvus (heledad, mustad, pruunid, punased jne),
kuju (sirged, lokkis jne), pikkus (lühikesed, pikad, poolpikad jne)*)
6. Minu (*kelle?*) silmad on (*missugused?*)
..... ja (*värvus (hall,
sinine, roheline, pruun), kuju (suur, väike, pilukil, kissis jne)*)
7. (*kelle?*) kulmud on (*missugused?*)
....., ja
(*värvus (hele, tume, must, pruun jne), kuju (kitsas, lai jne),
tihedus (tihedad, hõredad jne)*)
8. (*kelle?*) otsaesine on (*missugune?*)
..... . (*kõrge, madal*)
9. Minu (*kelle?*) on (*missugune?*)
..... (*sirge, terav, nõbi jne*) nina.

10. (kes?) on (missuguse?)
(kahvatu, päevitunud jne) nahaga.

* Kui sinu pinginaabri/klassikaaslase välimuses on veel midagi silmapaistvat, siis räägi/kirjuta ka sellest.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

B Kirjelda oma pinginaabri/klassikaaslase iseloomu.

*sõbralik hea südamlük heatahtlik rõõmsameelne
tusane halb nukker pahane kuri lahke*

1. Tavaliselt on (kes?)
(missuguses?) tujus.
2. Kui mu (kellel?) on mure, siis on ta
(missugune?)
3. Kui ma olen oma (kellega?) tülitsenud,
siis on ta (missugune?)
4. Aga kui (kes?) pahaseks saab, siis on ta
(missugune?)

C Kirjuta oma pinginaabri / klassikaaslase kirjeldus vihikusse.

ARVSÕNA

Arvsõna tunnused. Arvsõna rühmad

212. Loe. Vasta küsimustele.

1. Kalle oli läbi lugenud raamatust 20 peatükki.
Madis luges täna raamatust läbi 20. peatüki.
* *Mitu peatükki oli Kalle raamatust läbi lugenud?*
* *Mitu peatükki luges Madis raamatust läbi?*
* *Mitmenda peatüki luges Madis läbi?*
2. 14 koormas olid kõik kuusepalgid.
14. koormas olid kõik männipalgid.
* *Mitmes koormas olid kuusepalgid?*
* *Mitmes koormas olid männipalgid?*
* *Mitmendas koormas olid männipalgid?*
3. Möödunud aasta aprillikuu paistis päike 13 päeval.
Sellel aastal on aprillikuu 13. kuupäev reedesel päeval.
* *Mitmel päeval paistis päike möödunud aastal?*
* *Mitmes aprillikuu päev on sellel aastal just reedel?*

Arvsõnad väljendavad esemete, olendite, nähtuste hulka või järjekorda.

Näiteks: kümme, tuhat, kümnes, tuhandes

ARVSÕNAD JAGUNEVAD:

PÕHIARVSÕNAD

- Väljendavad arvu või hulka (*neli*)
- Märgitakse araabia numbritega (5)
- Vastavad küsimustele **mitu?, kui palju?** (*kaks, viisteist*)

JÄRGARVSÕNAD

- Väljendavad järjekorda (*viies*)
- Märgitakse araabia numbritega, mille järel on punkt (*viies – 5.*)
- Märgitakse Rooma numbritega, ilma punktita (V)
- Vastavad küsimusele **mitmes?** (*teine, viieteistkümnes*)

213. A Loe. Jooni arvsõnad.

1. Meie koolis õpib kakssada õpilast.
2. Kõige rohkem õpilasi õpib kaheksandas klassis, kõige vähem esimeses klassis.
3. Kooli raamatukogu asub teisel korrusel ruumis kakssada kaks.
4. Tunnid algavad koolis hommikul kell kaheksa.
5. Sel aastal on talvine koolivaheaeg kahekümne kolmandast detsembrist kuni kümnenda jaanuarini.
6. Maadleja Kristjan Palusalu võitis aastal tuhat üheksasada kolmkümmend kuus olümpiamängudel kaks kuldmedalit.
7. Olümpiamängud toimuvad iga nelja aasta järel.
8. Tuhande üheksasaja kahekümne neljandast aastast korraldatakse ka talimänge.

B Rühmita arvsõnad. Märki arvsõna numbritega.

| Põhiarvsõna | Number | Järgarvsõna | Number |
|-----------------|------------|-------------|--------|
| <i>kakssada</i> | <i>200</i> | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |
| | | | |

214. Loe laused. Kirjuta lünka õige arv.

1. Minu isa on juba (49/49.) aastat vana.
2. Ta on sündinud (1960/1960.) aastal.
3. Meie koolis on (10/10.) klassi.
4. (10/10.) klassis õpib (12/12.) õpilast.
5. Tartu maratonist võttis osa (3560/3560.) suusatajat.
6. Minu sõber sai seal (276/276.) koha.
7. Ava õpikus (34/34.) lehekülg.
8. Selles töövihikus on ainult (32/32.) lehekülge.
9. Onu Toivo on sündinud (16/16.) augustil (1952/1952.) aastal.
10. Sellel aastal algab suvevaheaeg (3/3.) juunil ja kestab (89/89.) päeva.

Põhiarvsõnad vastavad küsimustele
mitu?, mitme?, mitut?, mitmesse? jne

Järgarvsõnad vastavad küsimustele
mitmes?, mitmenda?, mitmendat?, mitmendasse? jne

215. A Loe. Jooni arvsõnad.

B Sobita arvsõna ja küsimus.

- | | |
|---|---------------------|
| 1) päästis viis linnupoega | <i>mitmele?</i> |
| 2) parandas kolmekümne seitsmes korteris | <i>mitu?</i> |
| 3) jaotas kaheksateistkümneks osaks | <i>mitmel?</i> |
| 4) puistas kaneeli kahekümne kaheksale pirukale | <i>mitmesse?</i> |
| 5) jaotas nelja hunnikusse | <i>mitmes?</i> |
| 6) rebis üheksateistkümnelt piletil | <i>mitmeks?</i> |
| 7) luges kolmesajani | <i>mitmeni?</i> |
| | |
| 1) oli kolmandal oksal | <i>mitmenda?</i> |
| 2) jõudis kümnendasse kontrollpunkti | <i>mitmendale?</i> |
| 3) sõitis liftiga kümnendale korrusele | <i>mitmendalt?</i> |
| 4) ajas maha kaheksanda tõkke | <i>mitmendal?</i> |
| 5) istus kolmeteistkümnendas reas | <i>mitmendasse?</i> |
| 6) otsis viiendalt riiulilt | <i>mitmendas?</i> |
| 7) tuli võistlustel teiseks | <i>mitmendaks?</i> |

C Rühmita arvsõna koos küsimusega.

| Põhiarvsõnad | Järgarvsõnad |
|---------------------|-----------------------|
| <i>mitu?</i> – viis | <i>mitmenda?</i> – |
| <i>mitmes?</i> – | <i>mitmendas?</i> – |
| <i>mitmesse?</i> – | <i>mitmendasse?</i> – |
| <i>mitmele?</i> – | <i>mitmendale?</i> – |
| <i>mitmeks?</i> – | <i>mitmendalt?</i> – |
| <i>mitmeni?</i> – | <i>mitmendaks?</i> – |

216. Loe sõnaühend. Jooni arvsõnad.

Kirjuta arvsõnad numbritega.

- 1) neli kilomeetrit – 4 *kilomeetrit*
- 2) kolmsada tuhat sipelgat –
- 3) seitsesada kolmteist grammi –
- 4) viiskümmend viis minutit –
- 5) üheksateist tuhat eurot –
- 6) kaheksakümmend neli tuhat üheksasada kolm elanikku –
.....
- 7) esimene koht –
- 8) neljakümne kaheksas lehekülg –
- 9) saja viiekümne üheksandal meetril –
- 10) seitsmendasse klassi –
- 11) kolmekümne viies sentimeeter –
- 12) kuuesaja seitsmeteistkümnendal leheküljel –

217. A Kirjuta arvsõnad numbritega. Pane punkt, kuhu vaja.

- | | |
|------------------------------------|-----------------|
| 1) neliteist (14) aastat | mitu? aastat |
| 2) nelisada (.....) lehekülge | lehekülge |
| 3) sajandat (.....) korda | korda |
| 4) viiel (.....) poisil | poisil |
| 5) seitsmendas (.....) klassis | klassis |
| 6) kuue (.....) päeva pärast | päeva |
| 7) teisele (.....) kohale | kohale |
| 8) esimene (.....) vaatus | vaatus |
| 9) kolmandalt (.....) korruselt | korruselt |
| 10) kahe tuhandetal aastal (.....) | aastal |

B Kirjuta arvsõna kohta küsimus:

mitu? mitme? mitmel? mitmes? mitmendal?
mitmendale? mitmendalt? mitmendas? mitmendat?

218. A Kirjuta sulgudes olevad sõnad õiges käändes.

- Pidulikul aktusel avaldati (*mitmele?* – kolm)
õpilasele kiitust hea õppimise eest.
- Juhataja otsustas, et (*mitmest?* – üksteist)
töolisest saab preemiat (*mitu?* – kümme)
- Tänavu võttis spordivõistlusest osa üle (*mitme?* – sada)
..... võistleja.
- Ajalehes kirjutati, et suvisele peole oli tulnud üle
(*mitme?* – tuhat) laulja ja tantsija.

5. Õpetaja palus jaotada jutustus (*mitmeks?* – neli) osaks.
6. Viimase ehk (*mitmenda?* – neli) osa kohta koostasime jutustamise kava.
7. Minu onupoeg Vello läheb sügisel (*mitmendasse?* – kaksteist) klassi.
8. Täna ses matemaatikatunnis lahendasime (*mitmenda?* – kolmteist) ülesande ja kodutööks jäi (*mitmes?* – üksteist) ülesanne.
9. Harri sai veatult üle (*mitmest?* – seitse) tõkkest, kuid (*mitmendat?* – kaheksa) ei suutnud ületada.

B Kirjuta arvsõnad koos küsimusega õigesse tulpa.

| Põhiarvsõnad | Järgarvsõnad |
|----------------------------------|--------------|
| <i>mitmele?</i> – <i>kolmele</i> | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| 7 sõna | 5 sõna |

219. Jooni arvsõnad. Kirjuta arvsõnad numbritega.

- A** Tuhande kaheksasaja kuuekümnenda kuuendat aastat peetakse suusaspordi algusaastaks, sest siis korraldati esimesed suusavõistlused.

B aastat peetakse suusaspordi algusaastaks, sest siis korraldati suusavõistlused.
- A** Uiske kasutati juba üle kahe tuhande aasta tagasi.

B Uiske kasutati juba üle aasta tagasi.
- A** Esialgu tehti uisud luust ja need olid kakskümmend viis kuni kolmkümmend sentimeetrit pikad.

B Esialgu tehti uisud luust ja need olid kuni sentimeetrit pikad.
- A** Metalliske hakati kasutama viissada kuni kuussada aastat tagasi.

B Metalliske hakati kasutama kuni aastat tagasi.
- A** Kaheksateistkümnendal sajandil tuhande seitsmesaja üheksakümnendal aastal ehitas üks prantslane kaherattalise sõiduvahendi, mida sai jalgade abil edasi tõugata.

B sajandil aastal ehitas prantslane kaherattalise sõiduvahendi, mida sai jalgade abil edasi tõugata.
- A** Autoga tehti esimene saja kilomeetri pikkune reis Saksamaal tuhande kaheksasaja kaheksakümne kaheksandal aastal.

B Autoga tehti kilomeetri pikkune reis Saksamaal aastal.

Rooma numbrid (I–XXX)

Järgarve saab kirjutada
araabia numbritega ja Rooma numbritega.

Araabia numbrid: 1., 2., 3., 4., ...

Rooma numbrid: I, II, III, IV, ...

| | | | | | |
|--------|---------|----------|-----------|-----------|------------|
| 1. I | 6. VI | 11. XI | 16. XVI | 21. XXI | 26. XXVI |
| 2. II | 7. VII | 12. XII | 17. XVII | 22. XXII | 27. XXVII |
| 3. III | 8. VIII | 13. XIII | 18. XVIII | 23. XXIII | 28. XXVIII |
| 4. IV | 9. IX | 14. XIV | 19. XIX | 24. XXIV | 29. XXIX |
| 5. V | 10. X | 15. XV | 20. XX | 25. XXV | 30. XXX |

220. Ütle arvud. Kirjuta antud arvule eelnev ja järgnev arv.

..... V X XV

..... XX VIII XI

..... XVI XXVII XXI

221. Kirjuta araabia numbritele vastavad Rooma numbrid.

| | | | | | | | | | | | |
|-----|----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|----|
| 15. | 3. | 18. | 22. | 25. | 14. | 30. | 11. | 16. | 20. | 27. | 9. |
| XV | | | | | | | | | | | |

222. Kirjuta vastavad arvud.

| | | | | | | | | | | | |
|----|-----|-----|----|----|----|----|-----|-----|-----|-----|----|
| 4. | | 25. | | 9. | | 6. | 28. | | 23. | 19. | |
| | III | | XX | | IV | | | XIV | | | XI |

Arvsõnade õigekiri

Arvsõnu kirjutades tuleb jälgida nende õigekirja.

KOKKU kirjutatakse:

- arvud 11–19 (*üksteist, neliteist*)
- kümned (*kolmkümmend, seitsekümmend*)
- sajad (*kakssada, viissada*)

Jälgi, et arvsõnu kokku kirjutades jäävad alles kõik tähed.

(*kuus/sada, viis/kümmend*)

LAHKU kirjutatakse:

- ühelised (*nelikümmend viis*)
- tuhanded (*kuus tuhat*)
- miljonid (*viis miljonit*)
- miljardid (*kaheksa miljardit*)

223. Jätka igat rida kolme arvsõnaga.

Jälgi kokku- ja lahkukirjutamist.

| | |
|--------------|---|
| Kokku | üksteist, kaksteist, kolmteist, |
| | kakskümmend, kolmkümmend, nelikümmend, |
| | ükssada, kakssada, kolmsada, |

| | |
|--------------|---|
| Lahku | kakskümmend üks, kolmkümmend viis, |
| | |
| | kaks tuhat, kolm tuhat, neli tuhat, |
| | |

224. A Ühenda kaarega sõnad, mis kirjutatakse kokku.

B Kirjuta arvsõna numbriga.

- 1) kaks kümmend viis
- 2) viie kümne teine
- 3) seitsme teistkümnes
- 4) üks sada viis teist
- 5) kolme saja nelja kümne teine
- 6) viis sada kolm kümmend
- 7) kolm tuhat neli
- 8) seitsme tuhande ühe teistkümnes
- 9) seitsme saja viie kümne kaheksas
- 10) viis sada tuhat kaks sada kolm teist
- 11) neli sada seitse kümmend
- 12) kuus sada seitse kümmend kaks
- 13) kahe saja viie teist kümnes
- 14) neli sada seitse teist
- 15) kuus tuhat üks sada üks
- 16) üheksa sada üheksa kümmend üheksa
- 17) kolm kümmend tuhat kolm
- 18) üheksa kümmend tuhat üheksa teist

225. Kirjuta arvudele vastavad arvsõnad.

A 5 viis

12

160

195

2050

4502

2987

.....

B XIII

XX

XXV

XVIII

X

IX

III

C XIV

14.

25

XXX

629

89.

1298

.....

226. A Moodusta sõnaühendeid arvudega 13, 40, 99.

liidan (*mitmele?*)

.....

.....

lahutan (*mitmest?*)

.....

.....

korrutan (*mitmega?*)

.....

.....

jagan (*mitmeks?*)

.....

.....

B Moodusta sõnaühendeid arvudega 11., 67., 90.

oli (*mitmes?*)

.....

.....

meenutas (*mitmendat?*)

.....

.....

toimus (*mitmendal?*)

.....

.....

rääkis (*mitmendast?*)

.....

.....

227. Loe laused. Kirjuta arvud sõnadega.

1. Eestis on 33 linna ja 24 alevit.

.....
.....

2. Kõige kõrgem mägi on Suur Munamägi, mille kõrgus on 318 meetrit.

.....
.....

3. Läbi Tartu linna voolab Emajõgi, mille pikkus on 101 kilomeetrit.

.....
.....

4. Kõige suurem saar on Saaremaa, mille pindala on 2 709 ruutkilomeetrit.

.....
.....

5. Eesti pindala on 45 172 ruutkilomeetrit.

.....
.....

6. 21. sajandil huvitab inimesi ikka, mis toimus 2000 aastat tagasi.

.....

.....

.....

7. Eile toimus liiklusõnnetus Tallinn–Tartu maantee 114. kilomeetril.

.....

.....

.....

8. Eesti esimene üldlaulupidu toimus 1869. aastal Tartus.

.....

.....

.....

.....

9. 2009. aastal peeti Tallinnas juubelilaulupidu.

.....

.....

.....

10. Mitu aastat on möödunud 1. üldlaulupeost?

.....

.....

228. A Kirjuta lünka sobiv arv.

1. Minu sünnipäev on (*mitmendal kuupäeval?*, *mitmendal kuul?*)
..... .
2. Olen sündinud (*mitmendal?*) aastal.
3. Kooli läksin (*mitme?*) aastaselt, kooli lõpetan
(*mitme?*) aastaselt.
4. Elan majas number (*mitu?*) (*mitmendal?*)
korrusel.
5. Ootan alati õppeaasta algust – (*mitmendat?*)
septembrit.
6. Mai on aastas (*mitmes?*) kuu, september (*mitmes?*)
.....
7. Selles koolis olen õppinud alates (*mitmendast?*)
klassist.
8. Igas õppeaastas on (*mitu?*) õppeveerandit,
kooliaastaid on kokku (*mitu?*)
9. Kõige pikem on alati (*mitmes?*) õppeveerand,
kõige lühem aga (*mitmes?*)
10. Praegu õpime kokku (*mitut?*) õppeainet.
11. Nädalas on meil (*mitu?*) õppetundi.
12. Nädala (*mitmendal?*) päeval on meie klassil
kõige pikem koolipäev.

B Kirjuta arvud sõnadega. Kirjuta laused vihikusse.

TEGUSÕNA

Tegusõna öeldisena

229. Loe laused. Mida näitavad joonitud sõnad?

1. Tige koer urises juhuslike möödakäijate peale.
2. Lapsed mängisid terve õhtu lauamänge.
3. Me kõik tundsime suurt rõõmu tehtud tööst.
4. Ma armastan laupäeva hommikuti kaua magada.

Sõnad, mis **näitavad tegevust** (*urises, mängisid*) või **seisundit** (*tundsime, armastan*), on **teigusõnad**.

Tegusõna on lauses harilikult **öeldiseks**.

Öeldis vastab küsimustele
mida teen?, mida teed?, mida tegi?, mida tegime? jne.

230. Leia harjutuse lõpust lünkadesse sobivad öeldised.

1. Tervisepäeval mitmesuguseid spordiüritusi ning tervislike eluviiside olulisusest.
2. Meie klassi õpilased tervisepäeva puhul tutvumas Tartu linna monumentidega.
3. Kalevipoja skulptuuri juures meid õpetaja Üllar.

4. Ta huvitavaid lugusid meie rahvuseepose peategelasest.
5. Oskar Lutsu monumendi juures lõbusaid seiksid filmist „Kevade”.

käisid jutustas korraldatakse ootas meenutasime räägitakse

231. A Loe. Jooni öeldised kahe joonega.

Tamm ja puravik

Üks paks puravik ilmus otse noore tamme juures maapinnale. Ta küsis tammelt, kui vana see on. Tamm vastas, et sai just viieaastaseks. Puravik seletas, et tema sündis just praegu. Seen kiitles, et ta on peaaegu sama suur tamm. Ta käskis puul kõrvale hoida, et talle endale ruumi jätkuks. Tamm muutus rahutuks. Ta palus puravikul kolm päeva oodata.

Möödus kaks päeva. Puravik paisus iga tunniga. Tamm hakkas juba kartma, kuid siis tuli kolmas päev ja puravik vajus külili. Seen küsis, kas tamm ikka seisab veel? Tamm vastas, et seisab. Seepeale kurtis puravik, et tema kukub juba külili. Puravik läks usse täis, mädanes ja lagunes päris ära. Tamm aga kasvab praegugi.

(Leedu muinasjutu ainetel)

B Rühmita öeldised.

| Tegevus | Seisund |
|--------------|---------|
| <i>ilmus</i> | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |

Sõnad, mis **näitavad tegijat** (*koer, lapsed, me, ma*),
on lauses **aluseks**.

Alus vastab küsimustele **kes?, mis?**.

232. Jooni alused ühe ja öeldised kahe joonega.

1. Pilved koosnevad väikestest õhus hõljuvatest veepiiskadest.
2. Pilved tekivad suurte veekogude kohal veeaurust.
4. Läänemere keskmine sügavus on viiskümmend kaks meetrit.
5. Esimeste öökülmade järel kattuvad pisikesed lombid jääga.
6. Merevee soolasus takistab natuke selle külmumist.
7. Jõed saavad alguse pisikestest veeniredest.
8. Eesti on järvede poolest rikas maa.

Tegusõna laiendid lauses

233. Loe. Vasta küsimustele.

Kunstiringi õpilased joonistavad igal aastal toredaid pilte kooli kalendrisse.

kunstiringi õpilased joonistavad

kes?

* Kes joonistavad pilte?

joonistavad toredaid pilte

mida?

* Mida õpilased joonistavad?

joonistavad igal aastal

millal?

* Millal joonistavad õpilased pilte?

joonistavad kooli kalendrisse

kuhu?

* Kuhu õpilased pilte joonistavad?

Kunstiringi õpilased ——— joonistavad {
toredaid pilte
igal aastal
kooli kalendrisse

Sõnad *kunstiringi õpilased*, *toredaid pilte*, *igal aastal*, *kooli kalendrisse* täpsustavad tegusõna joonistavad.

Tegusõnal on harilikult lauses mitu **laiendit**.

234. Leia tegusõnade juurde sobivaid laiendeid.

A õpib (kellega?)

..... (kelleks?)

..... (kus?)

..... (millal?)

B vaatame (mida?)

..... (kus?)

..... (millal?)

..... (kellega?)

C korjan (mida?)

..... (kus?)

..... (kuhu?)

..... (millal?)

D müüvad (kellega?)

..... (mida?)

..... (kus?)

..... (millal?)

..... (kellele?)

235. Moodusta eelmise harjutuse sõnaühenditega lauseid.

Igas lauses peaks olema vähemalt seitse sõna.

Kirjuta laused vihikusse.

236. A Jooni lausetes öeldised.

B Ühenda joontega öeldis ja öeldist täpsustavad sõnad.

Esita küsimus.

1. Koolikell kuulutab valju tirinaga tunni algust.



2. Õpilased valmistuvad oma klassis eesti keele tunniks.
3. Poisid kirjutavad kodus tegemata jäänud harjutust vihikusse.
4. Pille kordab lugemikust eelmises tunnis õpitud luuletust.
5. Õpetaja siseneb kiirel sammul suurde klassiruumi.
6. Õpilased hakkavad kirjutama etteütlust õpitud reeglite kohta.

C Kirjuta välja öeldised koos laienditega.

1. koolikell kuulutab, kuulutab valju tirinaga,

.....

2. õpilased valmistuvad,

.....

3. poisid kirjutavad,

.....

.....

4.

 5.

 6.

237. A Täienda lauseid sobivate laienditega.

1. Ma kirjutan (*millal?*) (*kellele?*)
 (*mille?*)
- * *Ma kirjutan homme Toomasele kirja.*
2. Siim ja Toomas mängivad (*kus?*)
 (*millega?*)
3. Õpilased võistlevad (*millal?*)
 (*kus?*) (*milles?*)
 (*kellega?*)
4. Tädi Merike sõidab (*millal?*)
 (*millega?*) (*kuhu?*)
 (*milleks?*)
5. Miks te (*millal?*)
 (*millest?*) puudusite?
6. (*kes?*) loeb (*millal?*)
 (*mida?*)
7. (*kes?*) ootavad (*kus?*)
 (*keda?*)

B Kirjuta laused vihikusse.

Sünonüümid ehk sarnase tähendusega tegusõnad

238. A Loe.

I

Seitsmenda klassi õpilased vaatasid üheskoos naljafilmi. „Oi, küll on naljakas!” naeris Kaire. „Nii palju pole ammu nalja saanud!” naeris Marko. Alati tusase tujuga Romet ainult naeratas vahete-vahel. Andres oli suurest naermisest poolenisti laua alla vajunud. Kevin, kes oli hiljaks jäänud, küsis imestunult: „Mida te siin naerate?” Õpetaja jälgis õpilasi eemalt ning naeratas rahulolevalt.

II

Seitsmenda klassi õpilased vaatasid üheskoos naljafilmi. „Oi, küll on naljakas!” itsitas Kaire. „Nii palju pole ammu nalja saanud!” kõkutas Marko. Alati tusase tujuga Romet ainult turtsatas vahete-vahel. Andres oli suurest lõkerdamisest poolenisti laua alla vajunud. Kevin, kes oli hiljaks jäänud, küsis imestunult: „Mida te siin irvitate?” Õpetaja jälgis õpilasi eemalt ning muigas rahulolevalt.

* Kumba jutukest on huvitavam lugeda?

B Jooni II osas sõnad, millega märgitakse *naermist*.

Sarnase tähendusega sõnu (ehk **sünonüüme**) kasutame lausetes, et **vältida sõnade kordumist**.

Näiteks: *naerma, itsitama, kõkutama, turtsatama, lõkerdama*

239. Jooni igast reast sarnase tähendusega sõna.

- | | |
|--------------|--|
| 1) rääkima | sööma, hüüdma, laulma, kõnelema |
| 2) tukkuma | suigatama, ujuma, põgenema, matkama |
| 3) sammuma | astuma, jätma, seisma, jooksuma |
| 4) aru saama | näitlema, esitama, mõistma, taganema |
| 5) valutama | hõõruma, kipitama, toibuma, kaaluma |
| 6) puudutama | katsuma, panema, viskama, võtma |
| 7) algama | tegema, toimetama, kiirustama, hakkama |
| 8) häirima | keerutama, piirama, kukkuma, segama |
| 9) innustama | kõnelema, ergutama, usaldama, julgema |
| 10) paitama | koputama, silitama, lamama, seletama |

240. Kirjuta sobivaid sarnase tähendusega sõnu.

- jooksma – *lippama, liduma,*
- vaatama –
- kukkuma –
- lamama –
- kiitlema –
- kaebama –

241. A Leia sõnale *rääkima* võimalikult palju sarnase tähendusega sõnu.

- rääkima – *jutustama,*
-
-

B Asenda sõna rääkima vormid sarnase tähendusega sõnadega. Kirjuta harjutus vihikusse.

1. Eesti keele tunnis rääkisid õpilased, mis filmi nad viimasel ajal on näinud.
2. Andres rääkis, et tema käis vaheajal koos vennaga vaatamas „Jäaaega”.
3. Kevin rääkis, et tema pole viimasel ajal üldse kinos käinud.
4. Siiri rääkis, et tema vaatas kodus läbi kõik kolm filmi Shrekist.
5. Kõigil õpilastel oli midagi, millest nad teistele rääkisid.
6. Ainult Kaire rääkis midagi vaikselt oma sõbrale.
7. Kaire rääkis, et ta unistab ükskord ise filmis mängimisest.

242. A Jooni öeldised.

B Asenda öeldised sarnase tähendusega sõnaga.

1. Veronika jutustas emale oma koolipäevast.
2. Kolm väikest poissi jooksid punase tulega üle tänava.
3. Vanaema küpsetas lapselastele köögis pannkooke.
4. Isa ja onu Paul parandasid garaažis autot.
5. Õpilased turtsatasid, kui Kalle klassi tulles komistas.
6. Tõnu sirvis uut raamatut, mille ta oli sünnipäevaks saanud.

C Kirjuta harjutus vihikusse.

243. Moodusta järgmiste sarnase tähendusega sõnadega vähemalt 6-sõnalisi lauseid.

kemplesid, riidlevad, naaklete, jageles, tülitseb

ma- ja da-tegevusnimi

244. Loe.

1. Ott pidi pärast trenni veel matemaatika ülesanded ära lahendama.
2. Tüdrukud hakkasid kokanduse tunnis õunakooki küpsetama.
3. Martin kutsus väikevenda staadionile jalgpalli mängima.
4. Airi ja Vello tulid peale tunde ajaloo tööd järgi vastama.

Tegusõna **ma-vorm (ma-tegevusnimi)** esineb lauses **ainult koos teise tegusõnaga**.

Näiteks: *pidi lahendama, hakkasid küpsetama, tulid vastama*
ma-tegevusnimi vastab küsimusele **mida tegema?**

245. Esita antud sõnavormi kohta küsimus ja moodusta ma-tegevusnimi.

| A | Tegusõna | Küsimus | ma-tegevusnimi – mida tegema? |
|---|------------|--------------------|----------------------------------|
| | mängime | <i>mida teeme?</i> | <i>mängima</i> |
| | kirjutavad | | |
| | saabute | | |
| | küpsetad | | |
| | harjutab | | |
| | külasthan | | |

| B | Tegusõna | Küsimus | ma-tegevusnimi – mida tegema? |
|----------|-----------------|--------------------|--------------------------------------|
| | magasin | <i>mida tegin?</i> | <i>magama</i> |
| | jalutas | | |
| | külastasite | | |
| | (sa) hüppasid | | |
| | joonistasime | | |
| | (nad) püüdsid | | |

Kõiki tegusõnu saab väljendada *ma*-lõpulisena.

246. Vali lünkadesse sobivad *ma*-vormid.

*ostma mängima kandma asuma kirjutama
valmistuma lahkuma*

1. Täpselt kell seitse hakkavad kelnerid õhtusööki laudadele
.....
2. Ema saatis Veronika toidukauplusse leiba ja piima
.....
3. Me peame enne kolmapäeva referaadi kiskjatest valmis
.....
4. Pean kohe teele, et mitte viimasest bussist maha jääda.
5. Väike Volli kutsus kaks naabripoissi jalgpalli
6. Kas sa pead tõesti juba kell kuus?
7. Näitlejad hakkasid kiiruga õhtuseks esietenduseks
.....

247. Loe.

1. Tarmo tahtis matemaatika ülesanded ära lahendada.
2. Esimeste külmade tulekul võivad väiksemad veekogud juba jäätuda.
3. Mulle meeldib suvel jalgrattaga metsateid mööda sõita.
4. Kõik lapsed tahavad oma vanematele parimad olla.

Tegusõna **da-vorm (da-tegevusnimi)** esineb lauses **ainult koos teise tegusõnaga**.

Näiteks: *tahtis lahendada, meeldib sõita, tahavad olla*

da-tegevusnimi vastab küsimusele **mida teha?**

248. Loe. Vaata, missugused tunnused on da-tegevusnimel.

| | | |
|--------------------|----------------|---------------|
| (tahab) kirjuta/da | (võib) haka/ta | (saab) minn/a |
| mängi/da | vaada/ta | tuu/a |
| luge/da | joos/ta | oll/a |
| kõnel/da | lenna/ta | käi/a |
| jäätu/da | matka/ta | süü/a |

da-tegevusnime tunnuseks on:

-da (*lugeda, mängida, lahendada, jäätuda*),

-ta (*hakata, pesta, matkata, vaadata*) **või**

-a (*olla, tulla, süüa, tuua, luua*).

249. Esita antud sõnavormi kohta küsimus ja moodusta *da*-tegevusnimi.

| A | Tegusõna | Küsimus | <i>da</i>-tegevusnimi – mida teha? |
|----------|-----------------|-------------------|---|
| | (ilm) muutus | <i>mida tegi?</i> | <i>(võib) muutuda</i> |
| | jalutas | | <i>(võib)</i> |
| | külastasite | | |
| | (sa) astusid | | |
| | joonistame | | |
| | (nad) treenisid | | |

| B | Tegusõna | Küsimus | <i>da</i>-tegevusnimi – mida teha? |
|----------|-----------------|-------------------|---|
| | ootan | <i>mida teen?</i> | <i>(tahab) oodata</i> |
| | näitas | | <i>(tahab)</i> |
| | viskasime | | |
| | ruttad | | |
| | (nad) vastasid | | |
| | hüppate | | |

| C | Tegusõna | Küsimus | <i>da</i>-tegevusnimi – mida teha? |
|----------|-----------------|--------------------|---|
| | oleme | <i>mida teeme?</i> | <i>(saab) olla</i> |
| | panid | | <i>(saab)</i> |
| | sõi | | |
| | viisite | | |
| | lõön | | |

250. A Moodusta tegusõna vormidest *da*-tegevusnimi (*mida teha?*). Eralda *da*-tegevusnime tunnus.

| | |
|-----------------|-----------------|
| lamama – | kaevama – |
| kaotama – | tulema – |
| sulgema – | külvama – |
| jooma – | ehitama – |
| kuulama – | müüma – |
| seisma – | küsima – |
| käima – | hüppama – |
| olema – | esitama – |
| pesema – | lööma – |

B Rühmita sõnad tabelisse.

| <i>-da</i> | <i>-ta</i> | <i>-a</i> |
|------------|------------|-----------|
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

Kontrolli: Igas tulbas on võrdselt sõnu.

Tegusõna pööramine

251. Loe. Esita tegusõna kohta küsimus.

mida teeb?

1. Madis mängib sõpradega õues jalgpalli.
.....
2. Me mängime vendadega pööningul peitust.
.....
3. Nad mängivad lauamänge suure huviga.

Üks ja sama tegusõna (*mängima*)
võib lausetes olla erinevas vormis.

Näiteks: mängi/**b**, mängi/**me**, mängi/**vad**

Korduv sõnaosa (tüvi) kannab sõna **põhitähendust** (*mängi-*).

Sõna **lõpp** (*-b, -me, -vad*) annab sõnale **lisatähenduse**.

252. Loe.

| AINSUS | MITMUS |
|---|---|
| 1. Mina (ma) joonista/ n . (<i>mida teen?</i>) | 1. Meie (me) joonista/ me . (<i>mida teeme?</i>) |
| 2. Sina (sa) joonista/ d . (<i>mida teed?</i>) | 2. Teie (te) joonista/ te . (<i>mida teete?</i>) |
| 3. Tema (ta) joonista/ b . (<i>mida teeb?</i>) | 3. Nemad (nad) joonista/ vad . (<i>mida teevad?</i>) |

Tegusõna muutmist nimetatakse **pööramiseks**.

Tegusõnal on **kolm pööret** nii **ainsuses** kui ka **mitmuses**.

253. A Kirjuta sõna vaatama vastavad vormid.

AINSUS

MITMUS

1. ma *vaata/n*

1. me

2. sa

2. te

3. ta

3. nad

B Eralda tegusõnal pöördelõpp.

C Kirjuta sõna kukkuma nii ainuses kui ka mitmuses.

1. ma

1. me

2. sa

2. te

3. ta

3. nad

D Eralda tegusõnal pöördelõpp.

E Pööra sõna lugema.

1. ma

1. me

2. sa

2. te

3. ta

3. nad

F Eralda tegusõnal pöördelõpp.

254. A Jooni öeldis. Sobita küsimusega.

| | |
|----------------|---------------------|
| poisid istuvad | <i>mida teen?</i> |
| ma vaatan | <i>mida teeme?</i> |
| Taavi laulab | <i>mida teeb?</i> |
| me saeme | <i>mida teete?</i> |
| sina kükitad | <i>mida teevad?</i> |
| te kaevate | <i>mida teed?</i> |

255. A Loe. Kirjuta sulgudes olev sõna õiges vormis.

1. Meie (sõitma – *mida teeme?*) Viljandisse juba reedel, teie aga (tulema – *mida teete?*) laupäeval järele.
2. Ema (valmistama – *mida teeb?*) Tiidule kartulisalatit, sest see (maitsema – *mida teeb?*) poisile.
3. Ma (nägema – *mida teen?*) , et sa (kirjutama – *mida teed?*) kirjandit ja ei hakka sind segama.
4. Kas sa (minema – *mida teed?*) täna õhtul kontserdile?
5. Arno (vaatama – *mida teeb?*) vaikselt kõrvalt, kuidas klassikaaslased (käratsema – *mida teevad?*) ja (kaklema – *mida teevad?*)

B Kirjuta harjutus vihikusse.

256. Kirjuta tegusõnade kohta küsimused.

- 1) (sa) laulad (*mida teed?*) kooris
- 2) (te) mängite (.....) malet
- 3) (ma) õpin (.....) luuletust
- 4) (me) kastame (.....) peenraid
- 5) (sa) lähed (.....) teatrisse
- 6) (nad) soovivad (.....) õnne
- 7) (ta) sõidab (.....) Rakverre

257. A Loe. Kirjuta sõnad õiges olevikuvormis.

1. Meie klassi õpilased (võistlema) homsel ristsõnavõistlusel.
2. Me (lootma), et nad (saavutama) esimese koha.
3. Õues (sadama) jälle laia lund ja algklasside lapsed (kelgutama) Kassitoomel.
4. Õpetaja (jälgima), et keegi neist haiget ei saaks.
5. Mina (kirjutama) kodus kirjandit teemal „Minu päev“.
6. Kas sina (mõtlemata) täna suusatama minna?
7. Ma tean, et te (sõitma) kaheks päevaks Tallinnasse.

B Kirjuta harjutus vihikusse.

Olevik ja lihtminevik

258. A Loe. Vasta küsimustele.

| | |
|--|---|
| 1. Eesti keele tunnis <u>õpivad</u> lapsed tegusõna pööramist. 2. Matemaatika tundides <u>tegelevad</u> nad aritmeetiliste tehetegega 100 000 piires. | 1. Eesti keele tunnis <u>õppisid</u> lapsed tegusõna pööramist. 2. Matemaatika tundides <u>tegelesid</u> nad aritmeetiliste tehetegega 100 000 piires. |
| <i>Millal tegevus toimub?</i> | <i>Millal tegevus toimus?</i> |

| | |
|---|--|
| Olevikus sõnavorm näitab praegust, käesolevat tegevust. Olevikus sõnavorm vastab küsimustele <i>mida teen?</i> <i>mida teed?</i> <i>mida teeb?</i> <i>mida teeme?</i> <i>mida teete?</i> <i>mida teevad?</i> | Lihtminevikus sõnavorm näitab möödunud tegevust. Lihtminevikus sõnavorm vastab küsimustele <i>mida tegin?</i> <i>mida tegid?</i> <i>mida tegi?</i> <i>mida tegime?</i> <i>mida tegite?</i> <i>mida tegid?</i> |
|---|--|

259. Loe. Esita küsimus. Jooni olevikuvormis tegusõnad.

joonistan, küpsetati, on õppinud, oli kirjutanud, jalutame, ohkavad, lõpetasid, saadate, kuuled, olime käinud, hüppab, küpsetas, oli hakanud, leian, lubasime, vaata, kuulasid

260. Loe. Esita küsimus. Jooni minevikuvormis tegusõnad.

haukusid, jookseme, ei õpi, käisin, hüpatakse, vaatasid, kuulasime, vastama, küpsetas, mängivad, laulsite, pesi, haukuda, kaklesid, võidame, soovib, lootsite, jahtis, sööte

Lihtmineviku vorme moodustame harilikult *ma*-vormi abil.

vaata/n – vaata/ma – vaata/sin

| <i>ma</i> -tegevusnimi | Tegusõna tüvi | Lihtmineviku tunnus | Pöördelõpp |
|-----------------------------------|----------------------|---------------------------|--------------------------------|
| <input type="text"/> + <i>-ma</i> | <input type="text"/> | + <i>-si- (-is-; -i-)</i> | <i>-n, -d, -, -me, -te, -d</i> |
| <i>vaata + ma</i> | <i>vaata-</i> | <i>vaata + si</i> | <i>vaata + si + me</i> |
| <i>mängi + ma</i> | <i>mängi-</i> | <i>mängis</i> | <i>mängis</i> |

261. Moodusta sõnavormid.

| A | <i>ma</i> -tegevusnimi | Olevik | Lihtminevik |
|----------|------------------------|---------------|-----------------|
| | pakkima | me pakime | pakkisime |
| | leppima | lepivad | |
| | ruttama | | ruttasite |
| | rikkuma | rikud | |
| | kaotama | | kaotas |
| | töötama | töötan | |

| B | ma-tegevusnimi | Olevik | Lihtminevik |
|----------|-----------------------|---------------|--------------------|
| | | ta kannab | |
| | | ma jooksen | |
| | | te räägite | |
| | | | nad riidlesid |
| | | | sa jätsid |
| | | | me saatsime |

262. A Loe. Vali lünkadesse sobivad tegusõnad.

röövib, peab, õnnestub, algab, ei leia, saab, kohtab

B Ütle laused minevikuvormis. Kirjuta laused.

1. **A.** Muinasjutt Pöial-Liisist sellega, et üks kole
konn pisikese tüdruku tema ema juurest ära.

B.
.....
.....

2. **A.** Pöial-Liisil konna juurest ära põgeneda, kuid
kahjuks ta enam koduteed.

B.
.....
.....

3. **A** Nüüd Pöial-Liisi ise hakkama saama.

B.
.....

4. **A.** Oma rännakul ta veel põrnikaid, liblikat, hiirt ja mutti.

B.
.....

5. **A** Pöial-Liisi kõige suuremaks sõbraks aga lahke pääsuke.

B.
.....

263. A Leia lünka sobiv tegusõna.

pani, läks, meenus, oli, tahtis, jõudis, hakkas

B Ütle laused olevikuvormis. Kirjuta laused.

1. **A.** Ükskord Punamütsike korviga läbi metsa vanaemale süüa viima.

B.
.....

2. **A.** Ilm imeilus ja Punamütsike toidukorvi maha, et vanaemale lilli korjata.

B.
.....
.....

3. **A.** Enesele märkamatul ta legendikule.

B.

4. A. Punamütsike kõik lilled vanaemale korjata.

B.
.....

5. A. Järsku Punamütsikesele toidukorv.

B.
.....

6. A. Kiirustades ta tagasi minema.

B.
.....

264. A Kirjuta sulgudes olevad sõnad olevikuvormis.

1. Ahto (pakkima) toidukraami ja Indrek
(sättima) õngetarbeid.

2. Andres ja Tõnu (lakkima) õngeritva, Leho
(kükitama) põrandal ja (lappima)
..... õhukummi.

3. Mart ja Reelika (lappama) pesukraami
kokku ja (toppima) seda kotti.

4. Toomas (nokitsema) midagi oma ratta
kallal.

5. Viivi (tikkima) viimast vimplit ja (nokkima)
..... poisse, et need omadega jänni (jääma)
..... .

6. Kõik (ruttama), sest väljasõidu aeg (hakkama) kätte jõudma.
7. Peagi (lakkama) askeldused.
8. Kõik vajalikud asjad pakitud, (asuma) noored teele.

265. Kirjuta sulgudes olevad sõnad minevikuvormis.

1. Me (jõudma) saarele ja (tahtma) kõigepealt leida sobiva laagriplatsi.
2. Toomas (uitama) pisut kadakate vahel, kuni talle (paistma) silma sobiv lagendik.
3. Poisid (panema) telgid püsti ja (lâitma) lõkke.
4. Kaie ja Martin (võtma) pange ja (täitma) selle lähima talu kaevul.
5. Tüdrukud (murdma) vaarikaoksi ja (keetma) nendest aromaatses tee.
6. Kõik (laskma) värskes õhus toidul hea maitsta.
7. Pärast sööki (tundma) me end pisut väsinuna: (olema) maha sõitnud üle paarisaja kilomeetri.
8. Matkalised (pugema) telkidesse ja (uinuma) silmapilkselt.

Täisminevik ja enneminevik

266. Loe laused. Vasta küsimustele.

| | |
|---|---|
| <ol style="list-style-type: none">1. Meie klassijuhataja <u>on</u> <u>lõpetanud</u> Tartu Ülikooli.2. Seal <u>on</u> õpetaja <u>õppinud</u> viis aastat.3. Meie kooli <u>on</u> ta <u>tulnud</u> kohe pärast ülikooli lõpetamist. | <ol style="list-style-type: none">1. Enne ülikooli astumist <u>oli</u> meie õpetaja <u>õppinud</u> Tartu Raatuse Gümnaasiumis.2. Enne tööle asumist <u>oli</u> meie klassijuhataja <u>läbinud</u> õpingud Tartu Ülikoolis. |
|---|---|

* Mida meie klassijuhataja praegu teeb?

* Kui kaua on meie õpetaja ülikoolis õppinud?

* Mida oli ta teinud enne õpetajaks saamist?

Mineviku liitvorme saab moodustada tegusõna **olema** ja **nud-vormi** abil.

TÄISMINEVIK

Näiteks: Ma hoian käes ühte raamatut.

Ma olen seda juba varem lugenud.

Tegusõna **olema** vorm **olevikus** näitab, et **jutustamise ajaks on tegevus sooritatud.**

ENNEMINEVIK

Näiteks: Töin raamatukogust ühe raamatu.

Selgus, et ma olin seda juba lugenud.

Tegusõna **olema** vorm **minevikus** näitab, et **tegevus toimus enne eelmist sündmust.**

| <i>ma-</i> tegevusnimi | <i>da-</i> tegevusnimi | Tegusõna tüvi | <i>nud-</i> vorm |
|---------------------------|---------------------------|----------------------|---------------------|
| <i>mida tegema?</i> | <i>mida teha?</i> | <input type="text"/> | <i>mida teinud?</i> |
| <i>rääki + ma</i> | <i>rääki + da</i> | <i>rääki-</i> | <i>rääki + nud</i> |
| <i>vaata + ma</i> | <i>vaada + ta</i> | <i>vaada-</i> | <i>vaada + nud</i> |

**267. Moodusta antud sõnavormidest
da-tegevusnimi ja *nud*-vorm.**

| <i>ma</i> -tegevusnimi <i>mida tegema?</i> | <i>da</i> -tegevusnimi <i>mida teha?</i> | <i>nud</i> -vorm <i>mida teinud?</i> |
|---|---|---|
| joonistama | <i>joonista/da</i> | <i>joonista/nud</i> |
| ehitama | | |
| küttima | | |
| hüppama | | |
| pesema | | |
| vaatama | | |
| käima | | |
| sööma | | |
| viima | | |
| lugema | | |
| olema | | |
| tulema | | |
| viima | | |
| looma | | |

268. Pööra sõna värvima.

A OLEVIK

1. ma (*mida teen?*)
2. sa (*mida teed?*)
3. ta (*mida teeb?*)

1. me (*mida teeme?*)
2. te (*mida teete?*)
3. nad (*mida teevad?*)

B LIHTMINEVIK

1. ma (*mida tegin?*)
2. sa (*mida tegid?*)
3. ta (*mida tegi?*)

1. me (*mida tegime?*)
2. te (*mida tegite?*)
3. nad (*mida tegid?*)

| Täisminevik | Enneminevik |
|---|--|
| <i>olen, oled, on</i> <input type="text"/> + <i>nud</i> <i>oleme, olete, on</i> | <i>olin, olid, oli</i> <input type="text"/> + <i>nud</i> <i>olime, olite, olid</i> |

C TÄISMINEVIK

- ma (*mida olen teinud?*)
- sa (*mida oled teinud?*)
- ta (*mida on teinud?*)
- me (*mida oleme teinud?*)
- te (*mida olete teinud?*)
- nad (*mida on teinud?*)

| | | |
|----------------------|-----------|----------------------|
| D ENNEMINEVIK | ma | (mida olin teinud?) |
| | sa | (mida olid teinud?) |
| | ta | (mida oli teinud?) |
| | me | (mida olime teinud?) |
| | te | (mida olite teinud?) |
| | nad | (mida olid teinud?) |

269. Kirjuta lünkadesse sobivad tegusõna vormid.

*on vahetanud on maitsnud on lõppenud on jaganud
on olnud on maiustanud on saanud*

1. Võimlemisvõistlused selleks korraks
2. Parimad sportlased diplomid kätte ja auhinnatordi omavahel ära
3. Õpetajad muljeid möödunud pingelisest võistluspäevast.
4. Pealtvaatajad kakaod ning kringliga.
5. Tore päev, mis oli täis põnevust ja lusti.

270. Kirjuta lünkadesse sobivad tegusõna vormid:

*oli käskinud olid jätnud olid olnud oli lükkunud
oli tulnud oli muutnud*

1. Klassi korrapidajad eile põranda pesemata.
2. Sellest suur pahandus, mis kõigil tuju kurvaks

3. Klassijuhataja lohakatel õpilastel
tegemata töö uuesti teha.
4. Ka teised õpilased õnnetud,
sest klassiõhtu algus seetõttu terve tunni edasi
.....

**271. A Jooni tegusõna olema abil moodustatud
tegusõnavormid (täis- ja enneminevikuvormid).**

1. Õpetaja teatas, et me oleme tänaseks grammatika-
harjutustega lõpetanud.
2. Ma kuulsin, et sa olid eile ajaloo kontrolltöö eest viie saanud.
3. Meie klassi õpilased on alati jõulupeol omaloomingulise
kavaga esinenud.
4. Kas te olite enne siiatulekut kuulnud meie kaunist
loodusest?
5. Kaspar oli üleile trennis käies oma rahakoti võimlasse
kaotanud.
6. Ma olen käinud mitmel korral Inglismaal raamatunäitusel.

B Rühmita joonitud tegusõnavormid.

| Tegevus on sooritatud jutustamise ajaks | Tegevus oli sooritatud enne mingit sündmust |
|--|--|
| | |
| | |
| | |

272. Moodusta täismineviku- ja enneminevikuvormid.

| Tegusõna vorm | da-tegevusnimi | Täisminevik | Enneminevik |
|----------------------|-----------------------|--------------------|--------------------|
| valmistan | <i>valmista/da</i> | <i>olen</i> | <i>olin</i> |
| õmblen | | | |
| heegeldate | | | |
| töötame | | | |
| pesevad | | | |
| kardab | | | |
| hakkavad | | | |
| jooksed | | | |
| müün | | | |
| oleme | | | |
| tulete | | | |
| sööd | | | |

273. A Jooni öeldised.

B Muuda öeldise vormi, kasuta täisminevikku.

1. Isa parandab minu katkist jalgratast.
2. Õpilased joonistavad pilte meie
metsloomadest.
3. Tuul rebib puudelt lehti ja viib majadelt
katuseid.
4. Ma pühin riiulitelt tolmu ja pesen koridori
põranda.

5. Ronime kõrge mäe tippu, et imetleda
Eestimaa kaunist loodust.
6. Vaatate põnevaid filme kõrbeloomadest
ja indiaanlastest.

C Kirjuta laused vihikusse, kasuta täismineviku vorme.

274. A Jooni öeldised.

B Muuda öeldise vormi, kasuta ennemineviku.

1. Salakaval rebane näppab kodulinde *oli näpanud*
harva.
2. Võsaviilem viis hambus ära
terve lamba.
3. Emailvesed kasvatavad oma poegi
esimese eluaasta lõpuni.
4. Kobras kulutab oma kasuka eest
hoolitsemisele söömisega võrdselt aega.
5. Mäger kogub talveks valmistudes
omale naha alla suured rasvavarud.
6. Nahkhiire pojad õpivad lendama juba
ühe kuu vanuselt.

C Kirjuta laused vihikusse, kasuta ennemineviku vorme.

Kõneviisid

275. Loe laused. Vasta küsimustele.

1. Ma läheksin mere äärde, kui meri oleks lähedal.
* *Mis tingimusel ma saaksin mere äärde minna?*
2. Kui Valteril oleks raha, ostaks ta endale jalgratta.
* *Mis tingimusel saaks Valter endale jalgratta osta?*
3. Merit ja Liisi kurvastaksid, kui peaksid koju jääma.
* *Mis tingimusel Merit ja Liisi kurvastaksid?*

Tegevust, mis toimub teatud tingimustel, väljendab **tingiv kõneviis**.

Näide: ma laula/ksi/n, ta õpi/ks

Tegusõna tingivas kõneviisis koosneb:

- **tüvest** (laula-),
- **tingiva kõneviisi tunnusest** (-ks, -ksi) ja
- **lõpust** (-n, -d, -me, -te).

| | TÜVI | + | TUNNUS | + | LÕPP |
|-----|----------------------|---|---------------|---|-------------|
| ma | <input type="text"/> | | -ksi- | | -n |
| sa | <input type="text"/> | | -ksi- | | -d |
| ta | <input type="text"/> | | -ks | | - |
| me | <input type="text"/> | | -ksi- | | -me |
| te | <input type="text"/> | | -ksi- | | -te |
| nad | <input type="text"/> | | -ksi- | | -d |

276. Moodusta tegusõna tingiva kõneviisi vormid.

Jooni tingiva kõneviisi tunnus. Eralda pöördelõpp.

| | |
|---|---------------------|
| ma (laulma – <i>mida teeksin?</i>) | laulak <u>si</u> /n |
| te (mängima – <i>mida teeksite?</i>) | |
| sa (kuduma – <i>mida teeksid?</i>) | |
| nad (jooksma – <i>mida teeksid?</i>) | |
| ta (kelgutama – <i>mida teeks?</i>) | |
| me (tahtma – <i>mida teeksime?</i>) | |
| ma (soovima – <i>mida teeksin?</i>) | |
| te (saabuma – <i>mida teeksite?</i>) | |
| poisid (kurvastama – <i>mida teeksid?</i>) | |
| Toomas (naerma – <i>mida teeks?</i>) | |
| sa (õppima – <i>mida teeksid?</i>) | |
| me (rändama – <i>mida teeksime?</i>) | |

277. A Sobita.

B Jooni öeldised, eralda tingiva kõneviisi tunnus ja pöördelõpp.

- | | |
|--|------------------------------|
| 1. Kui ma <u>ela/ksi/n</u> mere ääres, | õmbleks ta endale seeliku. |
| 2. Kui sa oleksid terve, | sõidaksime homme maale. |
| 3. Kui Piia oskaks õmmelda, | käiksin iga päev ujumas. |
| 4. Kui me tahaksime puhata, | saaksite paremaid hindmeid. |
| 5. Kui te hakkaksite õppima, | jõuaksid ka nemad purjetama. |
| 6. Kui poisid tuleksid rutem, | saaksid ka uisutama tulla. |

C Kirjuta harjutus vihikusse.

278. A Jooni öeldised. Kirjuta tegusõna tingivas kõneviisis.

B Jooni tingiva kõneviisi tunnus, eralda pöördelõpp.

1. **A** Sa saad paremaid hindteid, kui teed rohkem tööd.
B Sa (saama – *mida teeksid?*) saa/ksi/d paremaid hindteid, kui (tegema – *mida teeksid?*) rohkem tööd.
2. **A** Poisid võidavad võistluse, kui nad treenivad rohkem.
B Poisid (võitma – *mida teeksid?*) võistluse, kui nad (olema – *mida teeksid?*) rohkem treeninud.
3. **A** Ma tahan, et suvevaheaeg oleks käes.
B Ma (tahtma – *mida teeksin?*), et juba (algama – *mida teeks?*) suvevaheaeg.
4. **A** Kas ta tuleb meiega reisile, kui saab võtta puhkuse?
B Kas ta (tulema – *mida teeks?*) meiega reisile, kui (saama – *mida teeks?*) võtta puhkuse?
5. **A** Te eksite vähem, kui olete rohkem õppinud.
B Te (eksima – *mida teeksite?*) vähem, kui (olema – *mida teeksite?*) rohkem õppinud.
6. **A** Me läheme suusatama, kui tugev tuul vaibub.
B Me (minema - *mida teeksime?*) suusatama, kui tugev tuul (vaibuma - *mida teeks?*)

279. Moodusta tingimuslaused.

Kui _____, *siis* _____ .

1. Sul on tänaseks hästi õpitud.
Sa saad kontrolltöö eest viie.

Kui sul oleks tänaseks hästi õpitud, siis sa saaksid

2. Urmas on tubli sportlane.
Urmas võidab meistrivõistlused.

3. Ema ja isa on kodus.
Nad vaatavad televiisorist uudistesaadet.

4. Mul on väike kassipoeg.
Ma panen talle nimeks Miisu.

5. Toomas töötab vaheajal lehepoisina.
Ta ostab endale uue jalgratta.

6. Me kiirustame bussijaama.
Me jõuame viimasele Pärnu bussile.

280. Muuda tingimuslauseteks.

1. Talv tuleb varsti ning maapind kattub lumega.

Kui talv tuleks varsti, siis

.....

2. Ilmad on soojad ja me käime iga päev ujumas.

.....

.....

.....

3. Aianurgas on lumi sulanud ja seal õitsevad märtsikellukesed.

.....

.....

.....

4. Sügisel sajab sageli vihma ning metsades on rohkesti seeni.

.....

.....

.....

5. Õues on käre pakane ja metsloomadel on raske toitu leida.

.....

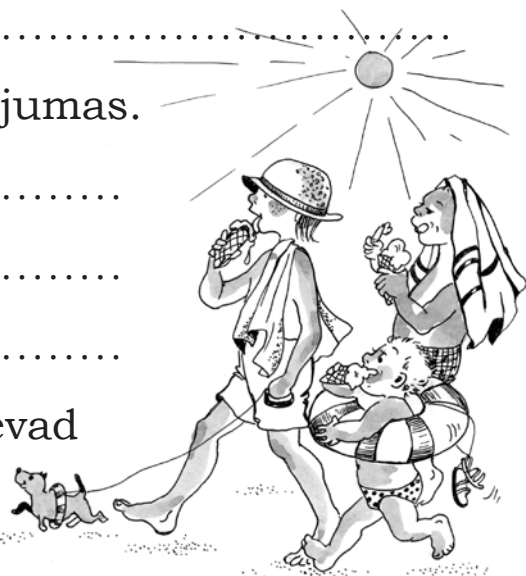
.....

.....

6. Paul meisterdas pesakasti ning pani selle kase külge.

.....

.....



281. Loe.

1. Merit ei kurvastaks ka siis, kui ei saaks kinno minna.
2. Ma ei läheks Tallinnasse, kui isa mind kaasa ei kutsuks.
3. Tüdrukud ei mängiks lauamänge, kui väljas ei sajak vihma.

Tegusõna tingiva kõneviisi **eitav kõne** koosneb:

- sõnast *ei*,
- tüvest (*laula-*),
- tingiva kõneviisi tunnusest (*-ks*).

Näide: *ma ei laula/ks, ta ei õpi/ks*

| | | | | |
|----------------------------|-----------|-------------|---|---------------|
| | ei | TÜVI | + | TUNNUS |
| ma, sa, ta, me, te, nad | ei | | | -ks |

282. Moodusta tingiva kõneviisi eitavad vormid.

Eralda tüvi, jooni tunnus.

| | kuduma | tooma | leidma |
|-----|------------------|--------------|---------------|
| Ma | <i>ei koo/ks</i> | | |
| Sa | | | |
| Ta | | | |
| Me | | | |
| Te | | | |
| Nad | | | |

283. A Kirjuta tegusõna tingiva kõneviisi eitavas kõnes.

B Eralda tüvi. Jooni tunnus.

1. Ma (kurvastama) ka siis, kui (saama)
..... koos sõpradega Viljandisse sõita.
2. Miina (kutsuma) mind endaga kaasa,
kui (kartma) üksinda metsa minna.
3. Me (sõitma) homme maale, kui (pidama)
..... õunu korjama.
4. Sa (tohtima) nii hilja väljas olla, kui
(olema) juba kuueteistkümne aastane.

C Kirjuta harjutus vihikusse.

284. Muuda laused jaatavaks.

1. Kui sa ei läheks metsa, siis sa ei korjaks ravimtaimi.
.....
.....
2. Kui poisid ei püüaks kala, siis nad ei keedaks uhhaad.
.....
.....
3. Kui vanaema ei keedaks moosi, siis me ei sööks kooke
moosiga.
.....
.....

285. Loe laused. Vasta küsimustele.

1. Kuulsin sõbralt, et Taavi käivat juba teist aastat poksitreennis.
* *Mida Taavi teeb?*
* *Kust ma seda tean?*
2. Ema ütles, et tädipojad tulevat meile õhtul külla.
* *Mida tädipojad teevad?*
* *Kust ma seda tean?*
3. Artur rääkis, et Madis õppivat saksa keelt.
* *Mida Madis teeb?*
* *Kust ma seda tean?*

Tegevust, millest kuuleme kellegi teise kaudu,
väljendab **kaudne kõneviis**.

Näide: *nad õppi/vat, ta käi/vat*

Tegusõna kaudses kõneviisis koosneb:

- tüvest (*õppi-*) ja
- kaudse kõneviisi tunnusest (*-vat*).

ma, sa, ta,
me, te, nad

TÜVI

+

TUNNUS

-vat

286. Moodusta tegusõnast kaudne kõneviis.

Eralda tüvi ja jooni tunnus.

| A | (mida tegevat?) | | (mida tegevat?) |
|----------|-------------------|---------|-----------------|
| mängima | mängi/ <u>vat</u> | toitma | |
| ostma | | elama | |
| õppima | | tooma | |
| voolima | | kukkuma | |

| B | (mida tegevat?) |
|--------------------|-----------------|
| sa näed | |
| me mängime | |
| tüdrukud uisutavad | |
| te sõidate | |
| Paul töötab | |
| ma oskan | |

| C | (mida tegevat?) |
|--------------------------------|-----------------|
| Siim oskab hästi laulda. | |
| | |
| Poisid kuulavad õpetaja juttu. | |
| | |
| Sa sööd palju maiustusi. | |
| | |
| Te sõidate järgmisel nädalal | |
| Soome. | |

287. A Kirjuta tegusõnad kaudses kõneviisis (mida tegevat?).

B Eralda tüvi, jooni tunnus.

1. Ma kuulsin sõbralt, et Eve (hakkama)
ujumistrennis käima.
2. Sain teada, et poisid (pidama) alles
kolmandaks tunniks kooli tulema.
3. Martinile öeldi, et tema kirjutatud näidend (sobima)
..... jõulupeoks väga hästi.
4. Tahtsime kindlasti teatrisse minna, sest uus etendus (olema)
..... väga huvitav.
5. Räägiti, et sa (õppima) nüüd
Tartu Ülikoolis õpetajaks.
6. Kuulsime, et nad (sõitma) kaheks
kuuks Rootsi tööle.
7. Õpetaja rääkis, et Eestis (elama)
viit liiki roomajaid.

C Kirjuta harjutus vihikusse.

288. A Loe. Rühmita laused tabelisse.

1. Eesti merevetes elavad mitmesugused kalad.
2. Suitsupääsukesed ehitavad oma pesa mudast.
3. Varblased hakkavat juba veebruari lõpus pesapaika otsima.
4. Ahvenaid püüame aastaringselt oma toidulauale.
5. Rasvatihane hävitavat taimedele kahjulikke putukaid.
6. Latikas elab järvedes ja aeglaselt voolavates jõgedes.

7. Haned olevat väärtuslikud jahilinnud.
8. Rääim võib laskuda meres enam kui saja meetri sügavusele.
9. Haugid neelavad oma saagi alla tervelt.
10. Angerjad peitvat ennast päevasel ajal veekogu põhjamudas.

| Kaudne kõneviis | Kindel kõneviis |
|--|--|
| Suitsupääsukesed <u>ehita/vat</u> oma pesa mudast. | Eesti merevetes <u>ela/vad</u> mitmesugused kalad. |
| | |
| | |
| | |
| | |

B Jooni öeldised. Eralda tegusõnadel tüvi.

289. Loe.

1. Tarmo ei oskavat veel korrutustabelit.
2. Poisid ei pidavat homses mängus kaasa tegema.
3. Me ei võivat neid kurke ja tomateid korjata.

Tegusõna kaudse kõneviisi **eitav kõne** koosneb:

- sõnast *ei*,
- tüvest (*kuula-*),
- tingiva kõneviisi tunnusest (*-vat*).

Näide: *ta ei kuula/vat, nad ei tule/vat*

| | | | | |
|----------------------------|-----------|-------------|---|---------------|
| | ei | TÜVI | + | TUNNUS |
| ma, sa, ta, me, te, nad | ei | | | <i>-vat</i> |

290. Moodusta kaudse kõneviisi eitavad vormid.

Jooni tunnus.

| | rääkima | õpetama | korjama |
|-----|--------------------|----------------|----------------|
| Ma | <i>ei rääkivat</i> | | |
| Sa | | | |
| Ta | | | |
| Me | | | |
| Te | | | |
| Nad | | | |

291. A Kirjuta tegusõna kaudse kõneviisi eitavas kõnes.

B Eralda tüvi. Jooni tunnus.

1. Rohukonn (elutsema) okaspuumetsades ja liivastel randadel.
2. Isased kärnkonnad (olema) suuremat kasvu kui emased kärnkonnad.
3. Rästikud (toituma) puulehtedest, marjadest ja samblast.
4. Nastikud ja vaskussid (olema) mürgised.
5. Sisalikud (liikuma) ringi öisel ajal.
6. Mudakonnasid (leiduma) Kesk- ja Põhja-Eestis.

C Kirjuta harjutus vihikusse.

292. Muuda eitavad laused jaatavaks.

1. Kadakatel ei olewat palju häid raviomadusi.
.....
2. Kooreüraskid ei uuristavat puukoore alla labürinte.
.....
3. Männikutes ei elawat mitmeid erinevaid linnuliike.
.....
4. Kasetohust ei tehtavat korve ja karpe.
.....

293. Loe. Vasta küsimustele.

1. Õpetaja ütles: „Mõtle enne kirjutamist hoolega reegli peale!”

* *Mida soovitas õpetaja teha?*

2. Toivo hüüdis: „Poisid, jookske ruttu staadionile!”

* *Mida hüüdis Toivo poistele?*

Käsku (sa mõtle), **soovi** (palun vii/ge), **hüüdu** (jooks/ke!)
saab väljendada **käskiva kõneviisiga**.

Ainsuse 2. pöördel
pole tunnust.

Näiteks: (sa) vaata, õpi

Mitmuse 2. pöörde tunnuseks
on **-ke** või **-ge**.

Näiteks: (te) vaada/ke, õppi/ge

**Käskiva kõneviisi ainsuse 2. pööre tuletatakse kindla
kõneviisi oleviku ainsuse 2. pöördest.**

Näiteks: (sa) joonista/d → (sa) joonista!

294. Moodusta sõnadest nõutud vormid.

| ma-tegevusnimi | Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööre | Käskiva kõneviisi ainsuse 2. pööre |
|-----------------------|--|---|
| kand/ma | (sa) kannad | (sa) kann! |
| sõitma | | |
| aitama | | |
| ruttama | | |
| viima | | |
| tooma | | |
| püüdma | | |

295. Leia lausesse eelmisest harjutusest sõnad käskivas kõneviisis.

1. Vanaema hõikas: „Toomas,, bussi väljumiseni on ainult paar minutit!”
2. Isa palus: „Palun mulle tänane ajaleht!”
3. Ema tuletas meelde: „Marju, rulluiskudega ainult jalgrattateel!”

4. Kaspar viskas mulle palli ja hüüdis:
”.....!”



5. Ema käskis: „Kui õue lähed, prügiämber ka välja!”
6. Väikevend nurus: „Palun mul need ülesanded ära lahendada!”

Käskiva kõneviisi mitmuse 2. pööre tuletatakse da-tegevusnimest.

Näiteks: puha/ta → (te) puha/ke

Kui *da*-tegevusnime tunnus on **-ta**, siis on käskiva kõneviisi tunnuseks **-ke**.

Näiteks: luge/da → (te) luge/ge

Kui *da*-tegevusnime tunnus on **-da**, siis on käskiva kõneviisi tunnuseks **-ge**.

296. Moodusta sõnadest nõutud vormid.

| <i>ma</i>-tegevusnimi | <i>da</i>-tegevusnimi | Käskiva kõneviisi mitmuse 2. pööre |
|------------------------------|------------------------------|---|
| hindama | <i>hinna/ta</i> | <i>(te) hinna/ke</i> |
| ootama | | |
| keelama | | |
| kuulama | | |
| matkama | | |
| vaatama | | |
| jooksma | | |
| seisma | | |
| ruttama | | |
| kuulama | | |
| lugema | <i>luge/da</i> | <i>(te) luge/ge</i> |
| rääkima | | |
| kirjutama | | |
| kuduma | | |
| voolima | | |
| käskima | | |
| kelgutama | | |
| kleepima | | |
| valmistama | | |
| jalutama | | |
| astuma | | |

297. Moodusta tegusõnadest käskiva kõneviisi vormid.

| | Kindla kv oleviku ainsuse 2. pööre | Käskiva kv ainsuse 2. pööre | da-tegevus- nimi | Käskiva kv mitmuse 2. pööre |
|-----------|---|-----------------------------------|---------------------|-----------------------------------|
| hädaldama | (sa) | (sa) | | (te) |
| katsuma | | | | |
| ootama | | | | |
| pesema | | | | |
| kuivatama | | | | |
| asetama | | | | |
| hõikama | | | | |
| tõmbama | | | | |

298. Kirjuta sõnad käskivas kõneviisis. Eralda tunnus.

1. Pille hüüdis väikevennale: „..... märjad kindad kuivama!” (panema)
2. Õpetaja ütles õpilastele: „..... endale vihikusse samasugune kolmnurk!” (joonestama)
3. Ema manitses poega: „Peetrike, ilusti vanaema sõna!” (kuulama)
4. Rõivistutädi käskis: „..... juba minema, muidu jääte tundi hiljaks!” (hakkama)
5. Muusikaõpetaja pahandas: „Poisid, lauluproovi segamine!” (lõpetama)

299. Loe. Vasta küsimustele.

1. Vanaema keelas: „Maarika, ära mine üksinda ujuma!”
* *Mida ei lubanud vanaema Maarikal teha?*
2. Arst lohutas: „Ärge muretsege, teie sõrm paraneb kiiresti!”
* *Mida ei soovitanud arst patsiendil teha?*

| Käskiva kõneviisi eitav kõne (ära mine, ärge muretsege) koosneb: | |
|---|--|
| sõna <i>ära</i> ja käskiva kv ainsuse 2. pööre. <i>Näiteks: (sa) ära mine,</i> <i>(sa) ära hakka</i> | sõna <i>ärge</i> ja käskiva kv mitmuse 2. pööre. <i>Näiteks: (te) ärge minge,</i> <i>(te) ärge hakake</i> |

300. Moodusta käskiva kõneviisi eitavad vormid.

| A ma-tegevusnimi | Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööre | Käskiva kõneviisi eitava kõne ainsuse 2. pööre |
|-----------------------------------|--|---|
| soojenda/ma | (sa) soojenda | (sa) ära soojenda |
| vaatama | | |
| mängima | | |
| kurtma | | |
| kastma | | |
| võtma | | |
| külmetama | | |

| B <i>ma</i> -tegevusnimi | <i>da</i> -tegevusnimi | Käskiva kõneviisi eitava kõne mitmuse 2. pööre |
|------------------------------------|------------------------|--|
| soojenda/ <i>ma</i> | <i>soojenda/da</i> | ärge soojenda/ <i>ge</i> |
| vaatama | | |
| mängima | | |
| kurtma | | |
| kastma | | |
| võtma | | |
| külmetama | | |

301. Täida lüngad käskiva kõneviisi tunnusega (-*ke*, -*ge*).

1. Rasketel aegadel ärge kurt..... ega hädalda....., vaid katsu..... olukorrast pääseda!
2. Aednik ütles: „Tüdrukud, kast..... lilled ning siis võt..... rehad ja haka..... riisuma!”
3. Vanaema käskis: „Lapsed, pes..... nõud puhtaks, kuivata..... ja aseta..... korralikult kappi!”
4. Treener hõikas: „Poisid, ärge külmeta..... väljas, vaid tul..... kohe tuppa!”
5. Ütlesin vana-vanematele: „Ärge unusta..... vaadata õhtuseid uudiseid!”
6. Õpetaja tuletas meelde: „Ärge jää..... hommikuti hiljaks ega lahku..... enne tundide lõppu!”

302. Loe.

(sa) müü

vii

käi

(te) müü/ge

vii/ge

käi/ge

Pika täishääliku (nt *üü, öö, oo, ää, aa jne*) ja **kaksiktäishääliku** (nt *äi, ei jne*) järel kirjutatakse **käskiva kõneviisi mitmuse 2. pöördes -ge.**

Näiteks: (sa) müü, (te) müü/ge

303. Jätka tabeli täitmist.

| ma- tegevusnimi | da- tegevusnimi | Käskiva kv ainsuse 2. pööre | Käskiva kv mitm 2. pööre |
|----------------------------|----------------------------|--|-------------------------------------|
| müüma | <i>müüa</i> | <i>(sa) müü</i> | <i>(te) müü/ge</i> |
| sööma | <i>süüa</i> | <i>(sa) söö</i> | <i>(te) söö/ge</i> |
| jooma | | | |
| looma | | | |
| lööma | | | |
| tooma | | | |
| jääma | | | |
| saama | | | |
| viima | | | |
| käima | <i>käia</i> | <i>(sa) käi</i> | <i>(te) käi/ge</i> |
| treima | | | |
| võima | | | |

304. Kirjuta tegusõnad käskiva kõneviisi vormis.

1. Te (jooma) oma piimaklaasid tühjaks!

.....
.....

2. Toomas, ära (jääma) jälle hiljaks!

.....
.....

3. Õpetaja ütles lastele: „Palun (tooma) oma kontrolltööd kohe ära!”

.....
.....

4. Isa, palun (viima) mind täna autoga kooli!

.....
.....

5. Isa pobises telekat vaadates: „No poiss, (lööma) ometi üks värav!”

.....
.....

6. Te (käima) kiiresti poes ära!

.....
.....

Umbisikuline tegumood

305. Loe. Jooni alus. Vasta küsimustele.

| | |
|---|---|
| 1. Tõnu ja Tiit <u>mängivad</u> maja ees palli. <i>* Kes mängivad palli?</i> | 2. Õhtuti <u>mängitakse</u> maja ees palli. <i>* Kes mängivad palli?</i> |
| 3. Isa <u>värvis</u> aia roheliseks. <i>* Kes värvis aia roheliseks?</i> | 4. Maja ümbritsev aed <u>värviti</u> roheliseks. <i>* Kes värvis aia roheliseks?</i> |

| | |
|---|---|
| Esimese tulba lauses on teada, kes tegevuse sooritab. | Teise tulba lauses ei ole teada, kes tegevuse sooritab. |
|---|---|

Kui ei ole teada, kes tegevust sooritab, siis kasutame tegusõna **umbisikulist tegumoodi**.

Näiteks: mängitakse, värviti

| | |
|---|--|
| Umbisikulise tegumoe tunnused olevikus on: -ta (sae/ ta /kse) -da (kõnel/ da /kse) -a (tuu/ a /kse) | Umbisikulise tegumoe tunnused lihtminevikus on: -t (sae/ t /i) -d (kõnel/ d /i, too/ d /i) |
|---|--|

306. Moodusta umbisikulise tegumoe vormid.

| A | <i>mida tegema?</i> | <i>mida tehakse?</i> | <i>mida tehti?</i> |
|----------|----------------------------|-----------------------------|---------------------------|
| | korjama | <i>korja/ta/kse</i> | <i>korja/ti</i> |
| | parandama | | |
| | muutuma | | |
| | ehitama | | |
| | saatma | | |
| | õppima | | |
| | sõitma | | |
| | kukkuma | | |
| | lugema | | |
| | kuduma | | |
| | vedama | | |

| B | <i>mida tegema?</i> | <i>mida tehakse?</i> | <i>mida tehti?</i> |
|----------|----------------------------|-----------------------------|---------------------------|
| | naerma | <i>naer/da/kse</i> | <i>naer/di</i> |
| | suplema | | |
| | kuulma | | |
| | vaatlema | | |
| | võimlema | | |
| | võitlema | | |
| | mõtlemata | | |
| | võrdlema | | |
| | õmblema | | |

| C | mida tegema? | mida tehakse? | mida tehti? |
|----------|---------------------|----------------------|--------------------|
| | käima | käi/ a/ kse | käi/ di |
| | looma | | |
| | tooma | | |
| | sööma | | |
| | lööma | | |
| | panema | | |
| | minema | | |

307. Loe. Jooni alus. Vasta küsimustele.

| | |
|--|---|
| <p>1. Hoolimatu juht <u>on</u> auto <u>parkinud</u> kõnniteele. * Kes on auto kõnniteele parkinud?</p> | <p>2. Sinine sõiduauto <u>on</u> <u>pargitud</u> kõnniteele. * Kes on auto kõnniteele parkinud?</p> |
| <p>3. Andres <u>oli</u> möödunud suvel endale onni <u>ehitanud</u>. * Kes oli onni ehitanud?</p> | <p>4. Harulise puu alla <u>oli</u> vahva onn <u>ehitatud</u>. * Kes oli onni ehitanud?</p> |

| | |
|---|---|
| Esimese tulba lauses on teada, kes tegevuse sooritab. | Teise tulba lauses ei ole teada, kes tegevuse sooritab. |
|---|---|

| | |
|---|--|
| Umbisikulise tegumoe tunnused liitaegades on: | |
| on + tud -kesksõna (on vaadatud, on õmmeldud) | oli + tud -kesksõna (oli õpitud, oli söödud) |

308. Moodusta umbisikulise tegumoe vormid.

| A | <i>mida tegema?</i> | <i>mida on tehtud?</i> | <i>mida oli tehtud?</i> |
|----------|----------------------------|-------------------------------|--------------------------------|
| | ehitama | <i>on ehita/ tud</i> | <i>oli ehita/ tud</i> |
| | rajama | | |
| | kirjutama | | |
| | selgitama | | |
| | noppima | | |
| | rändama | | |
| | viskama | | |

| B | <i>mida tegema?</i> | <i>mida on tehtud?</i> | <i>mida oli tehtud?</i> |
|----------|----------------------------|-------------------------------|--------------------------------|
| | laulma | <i>on laul/ dud</i> | <i>oli laul/ dud</i> |
| | naerma | | |
| | võimlema | | |
| | suplema | | |
| | mõtlemata | | |
| | vaatlema | | |
| | võrdlema | | |

| C | <i>mida tegema?</i> | <i>mida on tehtud?</i> | <i>mida oli tehtud?</i> |
|----------|----------------------------|-------------------------------|--------------------------------|
| | sööma | <i>on söö/ dud</i> | <i>oli söö/ dud</i> |
| | lööma | | |
| | tooma | | |
| | jooma | | |
| | jääma | | |
| | käima | | |
| | panema | | |
| | minema | | |

309. A Jooni öeldised.

B Muuda samad laused umbisikulisteks.

- A** Õpetajad ja õpilased kogunevad aktuse alguseks aulasse.

B Enne aktuse algust (*mida tehakse?*)
aulasse.
- A** Lapsed istusid lõkke ümber ja laulsid lõbusaid laule.

B Õhtul (*mida tehti?*) lõkke ümber ja
(*mida tehti?*) lõbusaid laule.
- A** Me oleme täna juba jäätist sünninud ja limonaadi joonud.

B Täna on juba jäätist (*mida on tehtud?*)
ja limonaadi (*mida on tehtud?*)
- A** Vanaisa oli eile metsast jõulukuuse koju toonud ning
vanaema selle juba ka ära ehtinud.

B Juba eile oli jõulukuusk metsast koju (*mida oli tehtud?*)
..... ja ära (*mida oli tehtud?*)
- A** Vanaisa parandas minu katkise jalgratta ära ning isa värvis
selle punaseks.

B Minu katkine jalgratas (*mida tehti?*)
ära ja (*mida tehti?*) punaseks.
- A** Suvevaheajal ma igal hommikul kõigepealt võimlen ning
seejärel suplen jahedas jõevees.

B Suvevaheajal hommikuti kõigepealt (*mida tehakse?*)
..... ning seejärel (*mida tehakse?*)
..... jahedas jõevees.

310. A Loe. Jooni öeldis.

1. Kehalise kasvatuse tunnis mängiti korvpalli ja saalihokit.
2. Korrapidajad pühkisid tolmu ja pesid põrandaid.
3. Toomas ja Triinu aitavad emal peenraid rohida.
4. Kokanduse tunnis keedetakse borši ja küpsetatakse pannkooke.
5. Aias olid lehed ja oksad kokku riisutud ja kottidesse pandud.
6. Me oleme seda filmi juba vaatamas käinud.
7. Naabrid olid endale taksikoera kutsika võtnud.
8. Korduvalt on räägitud tervislike eluviiside tähtsusest.

B Rühmita laused.

| Isikuline tegumood | Umbisikuline tegumood |
|--------------------|-----------------------|
| | |
| | |
| | |
| | |

311. A Jooni öeldised

B Muuda lauseid nii, et tegija oleks teada
(kindel kõneviis).

1. A. Tööõpetuse tunnis kootakse sokke ja kindaid.

B. *Tööõpetuse tunnis koovad tüdrukud*

.....

2. A. Eilsel jooksuprossil võideti mitmeid auhindu.

B.

.....

3. A. Möödunud sügisel oli koolis korraldatud vahva
kadrikarneval.

B.

.....

4. A. Eilsel sünnipäevapeol söödi magusat torti ning
joodi hapukat apelsinimahla.

B.

.....

5. A. Puitu kasutatakse küttematerjalina, aga sellest ehitatakse
ka mööblit.

B.

.....

Ühendtegu sõna

312. Loe laused.

1. Isa kirjutas täna uuele töölepingule alla.
2. Kevin kirjutas ajaloo koduse töö Marko pealt maha.
3. Kirjutasin inglise keele õpikust võõraid sõnu välja.
4. Kirjutasin endale igaks juhuks hommikused bussiajad üles.

* Mis tegevusest on lausetes juttu?

* Mis sõnadega täpsustatakse sõna kirjutama?

Kirjuta välja sõna kirjutama koos teda täpsustavate sõnadega.

.....
.....

Selgita, kuidas sõna kirjutama tähendus muutub.

Tegusõna koos teda täpsustava abisõnaga moodustab
ühendtegu sõna.

Näiteks: *alla kirjutama, maha kirjutama, üles kirjutama,
välja kirjutama, ette kirjutama jne*

313. Moodusta ühendtegu sõnu.

kukkuma

alla

üles

.....

.....

| | |
|-------------|-------------|
| | |
| välja | maha |
| | |
| | |
| ära | ringi |
| | |
| | |
| kinni | läbi |
| | |

314. Loe ühendtegusõnad. Sobita.

| | |
|-------------------------------------|-------------------|
| jäi maha (<i>millest?</i>) | katuselt |
| ehitasid üles (<i>mille?</i>) | kaunites paikades |
| visati alla (<i>kust?</i>) | taskuklapi |
| õmbles kinni (<i>mille?</i>) | lennukist |
| kirjutasin alla (<i>millele?</i>) | konteinerist |
| laaditi maha (<i>kust?</i>) | tolmu |
| rändame ringi (<i>kus?</i>) | taskusse |
| keerutab üles (<i>mida?</i>) | kevadel |
| mahtusid ära (<i>kuhu?</i>) | vana talu |
| sulab üles (<i>millal?</i>) | kontrolltöö |
| vaatas läbi (<i>mille?</i>) | lepingle |

**315. Moodusta ühendtegasõnu sõnadega
*maha, alla, üles, läbi, välja.***

1. lugema – *maha lugema, üles lugema, läbi lugema*
2. kirjutama –
-
3. jääma –
-
4. murdma –
-
5. lõikama –
-
6. aitama –
-
7. otsima –
-

316. Moodusta sõnaühenditest ühendtegasõnad.

- | | |
|----------------------------|-------------------|
| ettevõetud (töö) | <i>ette võtma</i> |
| väljaostmata (piletid) | |
| äraõpitud (luuletus) | |
| ümberpiiratud (hoone) | |
| läbikäidud (teekond) | |
| ümberkirjutatud (harjutus) | |
| äraläinud (buss) | |
| ümberlükatud (kast) | |

317. Leia lausetest ühendtepusõnad. Jooni.

1. Ema palus Pillel nõud ära kuivatada.
2. Lauri ja Meelis läksid katuselt lund alla lükkama.
3. Kraana tõstis üles suure betoonploki.
4. Martin lõi vanast kataloogist ilusaid pilte välja.
5. Õpilased kirjutasid loetud tekstist välja tegusõnu.
6. Suvised kuumusega kuivavad taimed ruttu ära.

Ühendtepusõnasse kuuluvad sõnad võivad lauses asuda

kõrvuti (*palus ära kuivatada*) või

teineteisest eemal (*lõikas pilte välja*).

318. Vali lausetesse sobivad ühendtepusõnad.

Kirjuta õiges vormis.

*välja jääma alla kirjutama maha murdma
välja lõikama alla aitama maha lugema üles otsima*

1. Tuntud poliitik (*mida tegi?*) oma kõne paberilt
2. Direktor (*mida tegi?*) uue sekretäri töölevõtmise lepingule
3. Minu lemmiksportlane (*mida tegi?*) olümpiamängude koondisest
4. Näljased hundid olid mitmeid lambaid (*mida teinud?*)
.....

5. Väike Pille (*mida teeb?*) vanast värviraamatust pilte
6. Tarmo ja Marek (*mida tegid?*) puu otsa roninud kassipoja
7. Pean enne kodust lahkumist oma kadunud rahakoti kindlasti (*mida tegema?*)

319. Vali lausetesse sobivad ühendtegusõnad.

Kirjuta õiges vormis.

*ära õppima ümber kirjutama ette võtma välja ostma,
 ümber piirama ära lõhkuma*

1. Kui oled ühe töö (*mida teinud?*)
, tuleb see ka lõpule viia.
2. Õpetaja ütle s, et need reeglid tuleb (*mida teha?*)

3. Tõnu pidi valesti kirjutatud harjutuse (*mida tegema?*)

4. (*mida tee?*) Palun mine broneeritud piletid

5. Demineerijad olid pommiähvarduse saanud hoone
 (*mida teinud?*)
6. Suured poisid (*mida tegid?*) Maire ehitatud
 lumememme

320. Moodusta ühendtegusõnadest sobivad vormid.

1. Kui meil oleks rohkem aega, siis
vahva jõulunäidendi (ette valmistama).
2. Kui oleks vaheaeg, saaksin isaga Soome
(kaasa minema).
3. Kui mul oleks rohkem aega, kindlasti ka
raamatupoodi (sisse astuma).
4. Kui oleksite varem kohale tulnud, ei oleks te bussist
..... (maha jääma).
5. Kui oleksid enne pakkima asumist mõelnud, oleks kõik riided
ühte kohvrissi (ära mahtuma).

321. Kirjuta lausetesse sobivad ühendtegusõnad.

1. Kui Juhan ei oleks nii hooletu, poleks teda töölt
.....
2. Kui te hoolega, võiksite
saada paremaid hindmeid.
3. Kui vanaema linna tuleks, koos tema
vana sõbranna poolt
4. Kui oma kodused tööd õigel ajal
....., jõuaksid veel kelgutama minna.
5. Kui ilmad läheksid püsivalt külmaks, siis
väiksemad veekogud ruttu

tähele panema läbi minema
kinni külmuma lahti laskma ära tegema

Sisukord

| | |
|---|-----|
| NIMISÕNA | 3 |
| Nimisõna tunnused | 3 |
| Nimi ja nimetus | 5 |
| Nimisõna algvorm ja muutevormid..... | 9 |
| Sama suhet väljendavad käändevormid | 16 |
| <i>Tabel:</i> Käändevormide tähendused | 25 |
| Nimisõnade tuletamine | 29 |
| OMADUSSÕNA | 37 |
| Omadussõna tunnused.Omadussõna kasutamine | 37 |
| Kesksõnade moodustamine ja kasutamine | 43 |
| Omadussõnade tuletamine..... | 48 |
| Kirjelduse koostamine | 56 |
| ARVSÕNA..... | 60 |
| Arvsõna tunnused. Arvsõna rühmad | 60 |
| Rooma numbrid (I–XXX) | 68 |
| Arvsõnade õigekiri | 69 |
| TEGUSÕNA..... | 76 |
| Tegusõna öeldisena..... | 76 |
| Tegusõna laiendid lauses | 79 |
| Sünonüümid ehk sarnase tähendusega tegusõnad..... | 83 |
| <i>ma-</i> ja <i>da-</i> tegevusnimi | 86 |
| Tegusõna pööramine | 91 |
| Olevik ja lihtminevik | 95 |
| Täisminevik ja enneminevik..... | 101 |
| Kõneviisid | 108 |
| Umbisikuline tegumood | 129 |
| Ühendteigusõna..... | 136 |